

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1649

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1649
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
18 February 2019

GIOVANNI PAOLO FOSCARINI (PARIJS)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG | AURICH]
1 JANUARI 1649
4904

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van 14 december 1648.

Samenvatting: Foscarini stuurt Huygens een dialoog-compositie. Hij heeft een lijst van zijn beste werken voor drie, vier, vijf en acht stemmen samengesteld. Hij vraagt toestemming om naar Italië te gaan met de koningin-bruid van Spanje, Maria Anna van Oostenrijk. In Italië aangekomen, zal hij de vijf luiten van Maler naar Tassin sturen, of anders nog twee luiten die zich in Florence bevinden. Uit Madrid zal hij de muziek van het huwelijk opsturen.

Bijlage: ‘Dialogo’ (Foscarini; a 3).

Door Huygens ontvangen te Aurich op 22 januari 1649. Foscarini schreef opnieuw op 29 maart 1649 (**4930**).

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 22953, nr. 21, fol. 38: brief (enkelvel, 21x32cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Land 1891, [Foscarini] nr. 4, p. 223: onvolledig (<Ricevo ... debole compositioni,>, <dovendo partire ... Laus Maler>, <Resta solo ... le inviarò a Vostra Signoria Illustrissima,>).

— Worp 4, nr. 4904, p. 507: samenvatting.

Namen: Luca Maler; Maria Anna van Oostenrijk; Nicholas Tassin.

Plaatsen: Bologna; Florence; Italië; Madrid.

Titels: ‘Libro di ariette’ (Foscarini; 50, à 1, 2 e 3); ‘Epilogo’ (Foscarini).

Glossarium: cantare (zingen); compositione (muziekstuk); dialogo (dialoog); liuto (luit); manico (hals [van luit]); musica (set [van muziekinstrumenten]); musica (muzieksinstrument); musica (muziek); partitura (partituur).

Transcriptie

¹Illustrissimo Signore mio Padron mio Colendissimo,

Ricevo la gentilissima di Vostra Signoria Illustrissima, nella quella vedo che Lei si compiace di honorarmi in lodare le mie debole compositioni, del che Le rendo infinite gratie. Vedo ancora, che Lei desidera di havere delle compositioni à due e à tre, dove che Le invio presentamente un dialogo, che spero che haverà la medesima lode che hà havuto in questa corte. Le dò poi nova, che ho fatto un epilogo di tutte le mie compositioni, e ne ho scelto 50, à tre, à quattro, à cinque ed à otto, con la sua partitura, acciochè Vostra Signoria Illustrissima possa considerare il più eccellente studio della musica. Le ho fatto scrivere in buona forma, ben corrette, che non Gli daranno niuna sorte di fastidio nel cantarle, e questo sarà per la mia memoria appresso di Vostra Signoria Illustrissima, ricevendo questo picciol dono per segno della mia devota osservanza, chiedendo Gli licenza, dovendo partire alli 20 di questo alla volta d’Italia per servire et accompagnare la Maestà della Regina Sposa di Spagna.

E subito che sarò in Italia, non mancarò d’inviare al Signor Tarsin la musica degli cinque liuti di Bologna di Laus Maler, i quali son sicuro che delli più pari e degli più conservati non ve ne saranno simili altrove. Resta solo che Vostra Signoria Illustrissima li potrà fare accommodare all’uso moderno per esser con il manico piccolo all’antica. Le inviarò con le sue casse, perché son tanto belle che mi pare peccato il lasciarle indietro, essendo infodrate di veluto chremesino, con le chiavi e serrature dorate. Così La supplico ancora di attender à far comprita del liuto della vera taglia per il che so che in Fiorenza ve ne è un para, che sono eccellentissimi e ben conservati, e gli ricuperarò dal proprio gentillhuomo, che gli tiene, con assai meno prezzo di quello che Li potrei havere in Parigi.

In tanto accetti il mio buon animo, resti servita della mia poca inhabilità, assicurando La che al mio salvo arrivo à Madrid non mancarò di fare il mio dovere con dar Gliene parte, e tutte quelle musiche, che si faranno

1. Ontvangstnotitie van Huygens: ‘R 22 Januarii 49.’

in così gran sposalitio, le inviarò a Vostra Signoria Illustrissima, alla quale facio riverenza, e Le bacio le mani, augurandoLe il buon capo d'anno con altrettanto di felicità appresso. Di Parigi, il primo di Genaro 1649.

Di Vostra Signoria Illustrissima
devotissimo servidore
Gio. Paolo Foscariini.

Vertaling

Edele heer,

Ik heb uw vriendelijke ²brief ontvangen waarin ik zie dat u mij hebt willen eren door mijn bescheiden ³composities te prijzen, waarvoor ik u oneindig dankzeg. Ik zie ook dat u graag composities voor twee en drie stemmen wilt hebben, om welke reden ik nu een dialoog-compositie stuur, die naar ik hoop [bij u] evenveel zal worden geprezen als aan het hof hier. Ik meld u voorts dat ik een opsomming van al mijn composities heb gemaakt, en dat ik daaruit *vijftig* stuks heb gekozen, voor drie, vier, vijf en acht stemmen, met de partituur, opdat u de beste studie van de muziek kunt maken. Ik heb ze netjes laten uitschrijven, goed gecorrigeerd, zodat ze u geen enkel probleem bij het zingen zullen geven, en dit zal dienen voor de goede herinnering bij u, wanneer u dit kleine geschenk ontvangt als een teken van mijn trouwe toewijding, omdat ik u toestemming vraag de 20ste van deze maand direct naar Italië te vertrekken om de ⁴koningin-bruid van Spanje te dienen en te begeleiden.

En zodra ik in Italië ben, zal ik niet verzuimen de set van de vijf Bolognese luiten van Luca Maler naar de heer [Nicholas] Tassin op te sturen, van welke ik zeker weet dat nergens anders betere en beter bewaard gebleven exemplaren worden gevonden. U moet ze alleen nog laten aanpassen aan het hedendaags gebruik omdat ze nog met kleine hals op de ouderwetse manier zijn. Ik zal ze zenden met hun kisten, omdat die *zó* mooi zijn dat het mij zonde lijkt ze daar achter te laten; zij zijn bekleed met ⁵karmijnrood fluweel en de slotjes en de sleutels zijn verguld. Evenzo vraag ik u nog te wachten met de aankoop van de luit van de juiste lengte, om reden dat ik er een ⁶paar in Florence weet, die uitstekend en goed bewaard zijn, en ik zal ze van de man die ze bezit loskrijgen, voor een veel lagere prijs dan waarvoor ik ze in Parijs zou kunnen krijgen.

Aanvaard intussen mijn welgezindheid, en laat u dienen door mijn geringe onhandigheid, waarbij ik u verzeker dat ik direct na mijn aankomst te Madrid niet zal verzuimen mijn plicht te doen door u deelgenoot te maken, en ik zal alle muziek die wordt gespeeld bij deze zo grootse huwelijksvoltrekking aan u zenden, aan wie ik mijn eerbied betuig, en ik kus u de hand, met de wens dat dit nieuwe jaar u niets dan voorspoed zal brengen. Parijs, 1 januari 1649.

Uw toegewijde dienaar
Giovanni Paolo Foscariini.

2. Huygens aan Foscariini, 14 december 1648 (verloren).

3. De 'bagatella,' genoemd in Foscariini's brief van 20 november 1648 (4984).

4. Maria Anna van Oostenrijk (1635-1696). Het huwelijk tussen haar en Philips IV van Spanje (1605-1661) werd op 8 november 1649 gesloten.

5. Foscariini schrijft hier 'chiemetino,' dat hier geen betekenis heeft. Franco Piperno (Rome) suggereerde mij 'cremesino.'

6. Uit Foscariini's brief van 29 maart 1649 (4930) blijkt dat het luiten van de hand van Hans Frei zijn.

THOMAS WILLEBOIRTS (ANTWERPEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
18 JANUARI 1649
4908

Samenvatting: Met de brief stuurt Willeboirts aan Huygens een kistje met ivoren beeldjes. Willeboirts maakt melding van het feit dat hij Musson de luit van Appels laat verwerven voor Huygens.

Bijlage: kistje met ivoren beeldjes.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 20x30cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Unger 1891, [Willeboirts] nr. 6, p. 204: volledig.

— Worp 4, nr. 4908, p. 510: volledig.

Namen: Isabella Alewijns; Appels; Jean Buycx; Matthijs Musson.

Glossarium: luyt (luit).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huygens, Singneur de Sulichem, Chevalier, Consellier et Secrétaire de Son Altesse,

à La Haye.

Port met een kasken.

Mijnheer,

Ick hebbe niet willen naerlaeten met dese occasie van den Haechsen schipper UEd. dit kasken met de ivoiren beeldekens te seijnden. Ick hope dat se wel sullen sonder letsel overkomen want ick se wel hebbe doen packen. Ick hebbe Seigneur Musson aengesproken van wegen die luyt van Seigneur Appels. Ende heeft mij gelooft syn devoir daer soo in te doen dat hij niet twijfelt oft de luyt sal UEd. gewerden. Sal hem gestadich aenporren. Ick hebbe gesproken aen Monsieur Buycx, dat hy soude gelieven om het gelt te seynden van die bloemen die syne huysvrouwe aen UEd. heeft gesonden; seyde hetselfde te sullen doen. Sal UEd. daer pertinente rekeninge van doen, hiermede mij recommanderende in UEd. goede gratie sal altijts trachten te sijn,

UEd. seer dienstwilligen dienaer
Thom. Willeboirts.

Antwerpen, 18 Januarii 1649.

Vertaling

Aan de heer Huygens, heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

te Den Haag.

Brief met een kistje.

Mijnheer,

Ik heb deze gelegenheid niet willen laten voorbijgaan u via de schipper op Den Haag dit kistje met de ivoren beeldjes te sturen. Ik verwacht dat ze onbeschadigd zullen arriveren, want ik heb ze goed laten inpakken. Ik heb de heer [Matthijs] Musson gesproken over de luit van de heer Appels. En hij heeft mij beloofd zo zijn best ervoor te doen dat hij er niet aan twijfelt dat u de luit zult verwerven. Ik zal hem telkens aansporen. Ik heb met de heer [Jean] Buycx afgesproken dat hij het geld zal sturen voor de bloemen die zijn 'vrouw aan u heeft gestuurd, wat hij zei dat hij zou doen. Ik zal u de desbetreffende rekening sturen, waarmee ik mij aanbeveel in uw goedgunstigheid en altijd zal trachten te zijn,

uw dienstwillige dienaar
Thomas Willeboirts.

Antwerpen, 18 januari 1649.

GASPAR FERNANDES DUARTE (ANTWERPEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
16 FEBRUARI 1649
4910

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van januari 1649, die het antwoord is op Duartes brief van 27 december 1648 (**4903**).

Samenvatting: Huygens heeft Duarte composities gestuurd maar daarbij abusievelijk in plaats van de tenorpartij een tweede baspartij ingesloten. Duarte stuurt dan ook de extra baspartij terug, en hoopt daarvoor in de plaats de tenorpartij te mogen ontvangen. Hij is opgelucht dat Huygens behouden is teruggekeerd van zijn lastige reis. Zijn nieuwe instrument [klavecimbel?] is zeer fraai geworden. Duartes dochters zouden graag Maria Casembroot eens ontmoeten.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Bijlage: *Konincklycke Fantasien* (1648; baspartij).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 23x33cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Duarte] nr. 14, pp. CXCVI-CXCVII: volledig.

— Worp 4, nr. 4910, pp. 510-511: volledig.

Namen: Maria Casembroot; dochters van Gaspar Fernandes Duarte.

Glossarium: bas (baspartij); instrument (muziekinstrument); stuck (muziekinstrument); *superius* (sopraanpartij); *teneur* (tenorpartij).

Transcriptie

Mynheer,

UE. aengenaemen met de afgesonden boecken worden my nu datelyck geleverd. UE. bedanckende van 't faveur, sullen eenige stucken die ons best gevallen laeten coppiëren, dat niet buytenshuys en sal geschieden, opdat die niet in 't gemeijn en comen, ende alsdan werden UE. met behoorelycke sorge wederom beschickt. Dan hadde wel gewenst dat in plaets van desen Bas, den *Teneur* gesonden hadde geweest, alsoo gevonden hebben twee Bassen ende eenen *Superius*. Doch oft by gevalle UE. aldaer de twee Teneuren mochte hebben, ende desen Bas manqueren, hebbe goet gedocht denselven wederom te seijnden, om in retour den Teneur te mogen ontfangen. Welck soo het met UE. groote gevoechelyckheijt niet en conde geschieden, sullen ons alsdan behelpen met denselven wt de originale boeken te laeten coppiëren.

Voorders hebben met groot genoegen vernomen UE. wedercompste in gesontheit van die moeijelycke reyse, alsoo 't selve met sorge waeren verlangende, 't saisoen van 't jaer sijnde soo onbequaem. Dan sien UE. hem ondertusschen gesoulageert heeft met iet aerdighs voor den dach te brenghen tot syn vermaeckelyck tijtverdryf, 't welck ons te meer animeert om d'eere noch eens te moeghen hebben van 't selve te hooren.

Aengaende myn nieu instrument, is extraordinair wel geluckt, alsoo daer wat meer als ordinaris industrie in gebruyckt is geweest, wenshende noch eens d'eere te hebben dat het UE. hooren sal.

Myne dochteren doen aen UE. haere oytmoedige gebiedenisse als van gelycke aen de vermaerde Joffrouwe Casembroot, blyvende met verlanghen van haer eens te moghen rescontreren om d'eere te moghen genieten van sulcken vertueusen geselschap. Ende ick particulierlycken van in alle occurrentiën van UE. dinst, en genoeg metterdaet te mogen bewysen hoe grootelijx ick ben,

Mynheer,

UE. ootmoedigen dinaer
G.F. Duarte.

In Antwerpen, a di 16mo Februarii 1649.

Vertaling

Mijnheer,

Ik heb uw vriendelijke ¹brief met de bijgevoegde ²boeken zojuist ontvangen, en dank u zeer voor deze gunst. Van de stukken die ons het best zullen bevallen, gaan we afschriften laten maken, wat echter niet buitenshuis zal gebeuren, teneinde te voorkomen dat ze in de openbaarheid komen. Daarna worden ze u in goede staat en met gepaste zorg teruggestuurd. Ik had wel graag gezien dat in plaats van de nu meegestuurde ³bas de tenorpartij zou zijn opgestuurd, omdat ik twee bassen en een bovenstem heb aangetroffen. Voor het geval dat u twee tenorpartijen heeft en deze basstem nu mist, leek het mij het beste deze bas terug te sturen, om daarvoor in de plaats de tenorpartij te mogen ontvangen. Indien u echter daartoe niet in de gelegenheid bent, dan zullen wij het zelf oplossen door de bewuste stem uit de ⁴oorspronkelijke boeken te laten overschrijven.

Ik heb verder met genoegen vernomen dat u gezond bent teruggekomen van die moeilijke ⁵reis, waarnaar wij bezorgd uitkeken, omdat de tijd van het jaar zo ongunstig is. U hebt zich echter getroost door voor uzelf iets tot uw plezierig tijdverdrijf te ⁶vervaardigen, wat ons des te meer doet verlangen nog eens de eer te mogen hebben het te mogen beluisteren.

Mijn nieuwe ⁷instrument is buitengewoon goed geslaagd, doordat er wat meer werk in is gestoken dan normaal gebeurt. Ik hoop nog eens het genoegen te hebben dat u het zult kunnen beluisteren.

Mijn dochters groeten u, alsook de beroemde juffrouw [Maria] Casembroot. Wij blijven verlangen haar eens te ontmoeten, om eens het genoegen te smaken van zo'n ontwikkeld gezelschap. En ik blijf in het bijzonder verlangen om u van dienst te zijn in alle gevallen en om ook metterdaad te bewijzen hoezeer ik ben,

mijnheer,

uw gehoorzame dienaar
Gaspar Fernandes Duarte.

Antwerpen, 16 februari 1649.

1. Huygens aan Duarte, januari 1649 (verloren).

2. *Konincklycke Fantasien* (Amsterdam: Paulus Matthysz, 1648).

3. In de uitgave zijn de partijen betiteld als 'Hoogste geluit,' 'Middelste geluit' en 'Laegste geluit.'

4. Uit de formulering 'de originale boeken' blijkt dat Huygens in het bezit was van de handschriften die ten grondslag lagen aan de uitgave van de *Konincklycke Fantasien*.

5. Op 26 december 1648 reisde Huygens in opdracht van Amalia van Solms en Willem II naar Aurich in Oost-Friesland. Op 12 januari keerde hij terug in Den Haag.

6. Uit deze zin zou men kunnen afleiden dat Huygens met de *Konincklycke Fantasien* ook nog enkele nieuw vervaardigde eigen composities meestuurd.

7. Vermoedelijk een klavecimbel.

JACOB VAN WASSENAER OBDAM (HEUSDEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
24 FEBRUARI 1649
4915

Samenvatting: Wassenaer Obdam stuurt Huygens een boek namens Ernestine Charlotte van Nassau.

Bijlage: boek voor Huygens van Ernestine Charlotte van Nassau.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. G1, nr. 3, fols. 209-210: brief (dubbelvel, 15x21cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 4915, p. 512: samenvatting.

Namen: Ernestine Charlotte van Nassau Siegen.

Plaats: Brussel.

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zuylichem, Chevalier, Conseiller et Secrétaire de Son Altesse,

à La Haye.

Monsieur,

Je vous envoie icy-joint un livre que Mademoiselle de Nassau m'a prié de vous vouloir delivrer. Je vous l'aurois porté moi-mesme, mais la gelée, m'empesscant de pouvoir transporter ma famille, sera cause que je demeurerai encore quelque temps icy. J'ai esté sinc sepmaines entières à Bruselles et pourtant ne vous en sçauroids dire grandes nouvelles. Le peu que j'en sçai, je les réserverai à nostre entrevue. Cependant je vous prierai de me continuer l'honneur de vostre bienvieillance et de croire que je suis et serai toutte de ma vie,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obbligé serviteur
J. de Wassenaer.

Heusden, ce 24e de Février 1649.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

te Den Haag.

Mijnheer,

Ik stuur u hierbij een ¹boek dat ²mejuffrouw van Nassau mij heeft verzocht u te willen geven. Ik zou het u zelf hebben gebracht, maar de vorst die mij verhindert mijn familie over te brengen, zal er voor zorgen dat ik hier nog enige tijd zal blijven. Ik ben vijf volle weken in Brussel geweest, maar toch zou ik daar weinig nieuws van weten te vertellen. Het enkele bericht dat ik heb, bewaar ik voor wanneer wij elkaar weer zien. Ondertussen verzoek ik u mij de eer van uw welwillendheid te blijven gunnen en te geloven dat ik ben en altijd zal zijn,

mijnheer,

uw nederige en verplichte dienaar
Jacob van Wassenaer Obdam.

Heusden, 24 februari 1649.

1. Waarschijnlijk betreft het de zending van het Wilhelmus, waarover Huygens in zijn brief aan Ernestine Charlotte van Nassau van 27 april 1649 (**4939**) spreekt. Wassenaer heeft het boek kennelijk in Brussel in ontvangst genomen.
2. Ernestine Charlotte van Nassau Siegen.

GABRIËL DE ROCHECHOUART (PARIJS)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
27 FEBRUARI 1649
4916

Naar aanleiding van de ontvangst van Huygens' *Pathodia*.

Samenvatting: Rochechouart bedankt Huygens voor het zenden van de *Pathodia*, nadat de heer Marco [Marazzoli?] ze had kunnen zingen, die met name *Già ti chiesi un sospir* erg goed vond. Rochechouart zal, indien hij iets van belang vindt, dat via Beringhen naar Huygens zenden.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 23102, nr. 62, fols. 131-132: brief (dubbelvel, 16x23cm, a | d; apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 4916, p. 512: samenvatting.

Namen: Henri de Beringhen; Marco Marazzoli.

Titels: *Pathodia*; *Già ti chiesi (Pathodia 28)*.

Glossarium: chanson (lied); musique (muziek).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zuylichem,

à La Haye.

À Paris, le 27 Février 1649.

Monsieur,

Je n'aurois pas esté si longtems à vous remercier des chansons que vous m'avés envoyées, si je n'eusse voulu en mesme tems vous en mander mon advis, et, ne me tenant pas assés capable pour en juger pertinentement, j'ay attendu la guérison du Signor Marco pour les y faire entendre. Je vous puis assurer qu'il les a trouvées fort bonnes et sur toutes celle qui commence *Già ti chiesi un sospir*. S'il s'en faict quelque exellente, je la donneray à Monsieur de Beringhen pour vous l'envoyer, puisque vous aymés la musique. Je seray bien ayse de vous randre ce petit service, attendant quelque occasion plus importante, où je puisse vous témoigner que je suis,

Monsieur,

vostre très-humble et très-affectionné serviteur
¹Mortemar.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem,

te Den Haag.

1. Ondertekening autograaf.

Parijs, 27 februari 1649.

Mijnheer,

Ik zou niet zo lang hebben gewacht met u te bedanken voor de ²liederen die u mij hebt toegezonden, als ik er niet tegelijkertijd mijn oordeel over had willen geven. En omdat ik mijzelf niet in staat acht een ter zake kundig oordeel erover te geven, heb ik de genezing van de heer Marco [Marazzoli?] afgewacht, ten einde ze aan hem te laten horen. Ik kan u verzekeren dat hij ze zeer goed vond, vooral die welke begint met ³*Già ti chiesi un sospir*. Als hier iets goeds wordt gemaakt, zal ik het aan de heer [Henri de] Beringhen geven om het aan u te zenden, omdat u van muziek houdt. Ik zal mij tevreden voelen met deze kleine dienst, in afwachting van een belangrijker gelegenheid, wanneer ik u kan tonen, dat ik ben,

mijnheer,

uw nederige en toegewijde dienaar
[Gabriël de Rochechouart, markies van] Mortemar.

2. *Pathodia*

3. *Pathodia* 28.

GIOVANNI PAOLO FOSCARINI (PARIJS)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
29 MAART 1649
4930

Vervolg op Foscarini's brief van 1 januari 1649 (**4904**).

Samenvatting: Foscarini schrijft dat hij door de onlusten in Parijs van zijn inkomsten is beroofd en in moeilijkheden is geraakt. Als Tassin hem tijdig zou hebben betaald, had hij naar Lyon kunnen gaan. Vanwege geldgebrek zijn ook de 50 één-, twee- en driestemmige arietta's voor Huygens nog niet gekopieerd. Hij vraagt Huygens om geld en belooft direct bij aankomst in Italië de vijf luiten van Maler op te sturen, alsmede uit Florence de twee van Frei. Hij heeft enkele instrumentale composities aan Tassin gegeven en zal ook nog een stuk getiteld 'La pazza amorosa' sturen, dat hij had willen laten drukken en had willen opdragen aan Huygens.

Foscarini schreef op nieuw op 2 april 1649 (**4933**).

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 22953, nr. 23, fols. 41-42: brief (dubbelvel, fol. 41: 23x32cm, fol. 42: 19x32cm, ab | d; apograaf).

Vroegere uitgaven: Land 1891 [Foscarini] nr. 5, p. 224: onvolledig (<Il primo giorno ... un dialogo>, <di agiutarmi ... una bellissima vernice.>, <La suplico ... mia nesesità,>), rest samengevat.

— Worp 5, nr. 4930, p. 2: samenvatting.

Namen: Hans Frei; Nicholas Tassin.

Plaatsen: Bologna; Lyon; Rome.

Titels: 'Dialogo' (Foscarini; a 3); 'La pazza amorosa' (Foscarini); 'Libro di ariette' (Foscarini; 50, a 1, 2 e 3); 'Concerti' (Foscarini; 'sopra le viole').

Glossarium: arieta (liedje); compositione (muziekstuk); concerto (muziekstuk); dialogo (dialogo); leuto, liuto (luit); musicha (set [van muziekinstrumenten]); viola (viola da gamba).

Transcriptie

¹À Monsieur

Monsieur de Zulenchem, Secrétaire de Son Altesse le Prince d'Orange,

à La Haye.

Illustrissimo Signore et Padrone mio colendissimo,

Il primo giorno di Genaro resposi alla gentilissima Sua delli x di Desembre et asieme Le inviai un dialogo à 3, che spero che non deve esser stato dispiasuto à Vostra Signoria Illustrissima. Dopo andai conforme il Suo ordine dal Signor Tarssino, il qualle è stato la causa che io mi son consumato al tutto qui in Parigi con queste rivoltioni, che son statto nesesitato vender tutto quello che io havo per vivere, essendome manchato le provesionne della corte e tutte le mie speranze, che, se il Signor Tarssino me havesse dato subito quella cortesia che Vostra Signoria Illustrissima si conpiaque per Sua innata benignità, me ne sarei andato à Lione, la dove me posso prevalere al mio bisogno nesarario. Sì che ricevi Lunidi passatto 25 scuti dal detto Signor Tarsino, al qualle ne ho fatto riciputa. Et mi è restatto da consegnarLi un libro di ariete à una, doi et à 3, che sono in tutte 50, ne le qualli ne fese mentione nella mia, che, per non havere il danaro per pagare la copiatura, non le ho potuto inviare à Vostra Signoria Illustrissima.

Mi arosescho à poner in carta la mia miseria, che mi trovo, che, se io potessi havere credito appresso di Vostra Signoria Illustrissima, La suplicarei di un segnalatissimo favore, di agiutarmi in questa mia nesesità di

1. Adres autograaf.

qualche danaro, atio io mi potesse condurre sino à Lione con la mia famiglia, che in contraccambio di questo favore prometo à Vostra Signoria Illustrissima in parola di gentiluomo honoratto, che sonno, de Le inviare la musicha delli miei leuti di Bologna, subito harivatto in Itaglia. Et se Vostra Signoria Illustrissima havesse qualche amico à chi le potessi consegnare, non mancherò al mio harivo farlo, et Le prometo in parola di honore de inviarLi doi leuti della vera forma di Anz Frai, che sono bellissimoi et di una bellissima vernice. Suplico Vostra Signoria Illustrissima per amor di Dio à compatirme della gran ²presentione che io piglio con esso Lei, assichurandoLa che me passa l'anima, che, oltre haver consumato quel pocho che si ritrovavemi, ancora siamo statti con pericolo della vita, si che lasciarò iudicare à Vostra Signoria Illustrissima il resto. La suplico dunque à non mi arbandonare in questa mia nesesità, che oltre alla ricompensa ne restarò con perpetua obligatione. | 41v |

Consegnai al Signor Tarsino alchuni concerti, con il partimento, di studio grande in materia di compositione, i qualli fano mirabel effetto, sonati sopra le viole, che in Roma nelle academie sonno statti stimati. Il libro di ariete à una, doi et à 3, le ho detto il tutto, vi è ancora una cosa curiosa di una pazza amorosa, la qualle Li piacerà. Pensavo ponerla alla stampa et inviarGela stanpata. Le barichate di Parigi à guastato il tutto. Riceverà il bon hanimo con la scrittura à mano, se conpiacerà di giustarla in quel modo, con assichurandoLa che la mia divota osservanza non mancherà mai, et pruchurerò con quanto potrà le deboli forsi mie continuarla.

Li dimando perdone del tropo ardire che ho usatto, confidatto nella carità generosa di Vostra Signoria Illustrissima, alla qualle viverò in perpetuo obligatto. Mi schuserà se io non ho scritto di prop[r]ia mano, per esser con una defluctione da un braccio dalla gran malinconia che mi son preso di vedermi fori di casa per 3 anni, et non havere mai potuto fare aquisto di sugetto da potersi prevalere di un bever di aqua. Laciareò considerare il resto à Vostra Signoria Illustrissima. In tanto starò atendendo con ardente core la gratiosissima Sua rissposta, et per fine Li facio riverenza et Le batio le mani. Parigi, li 29 Marzo 1649.

Di Vostra Signoria Illustrissima
devotissimo et obbedientissimo servidore
Gio. Paolo Foscarini.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje,

te Den Haag.

Edele heer en beschermer,

Op 1 januari [jongstleden] heb ik uw vriendelijke brief van ³14 december [1648] ⁴beantwoord en u tevens een driestemmige dialoog gestuurd, die u naar ik hoop niet heeft hoeven mishagen. Vervolgens ben ik in overeenstemming met uw opdracht naar de heer [Nicholas] Tassin gegaan, die er de oorzaak van is geweest dat ik hier in Parijs met al dat oproer volkomen berooid ben, omdat ik genoodzaakt ben geweest alles wat ik heb te verkopen om in leven te blijven, omdat ik de inkomsten van het hof moet ontberen en al mijn vooruitzichten, omdat ik, als de heer Tassin mij direct zou hebben gegeven wat u mij door uw ingeboren goedheid hebt willen gunnen, daarmee naar Lyon zou hebben kunnen gaan, alwaar ik mij ten nutte kan maken

2. <presentione> lijkt een samentrekking van <pretentione> en <presuntione>, met in deze context verwante betekenis.
3. De brief geeft <X Desembre>, waarbij <X> vermoedelijk niet staat voor het Romeinse cijfer X, doch slecht een merkje is, waarmee Foscarini aangaf zich de precieze datum niet meer te herinneren. De vervolgbrief van 2 april (4933) geeft 14 december 1648. Deze datum is aannemelijk, omdat Huygens op die dag nóg een brief naar Parijs schreef, namelijk die aan Claude-Barthélemy de Morisot (Worp 4, nr. 4899, p. 506).
4. Foscarini aan Huygens, 1 januari 1649 (4904).

voor mijn noodzakelijk werk. Zodat ik pas afgelopen ⁵maandag 25 ⁶écus ontving van genoemde heer Tassin, aan wie ik een ontvangstbewijs heb gegeven. En mij is nu nog de verplichting gebleven u een boek met *ariette* voor één, twee en drie stemmen, in totaal vijftig, te leveren, waarvan ik in mijn vorige ⁷brief melding heb gemaakt, omdat ik die nog niet aan u heb kunnen sturen bij gebrek aan geld om het kopiëren te betalen.

Ik schaam mij om de ongelukkige toestand waarin ik mij bevind in geschrifte te tonen, omdat ik, als ik nog krediet bij u bezit, u om een bijzondere gunst zou willen vragen, namelijk om mij in mijn behoeftige toestand nog wat geld te sturen, zodat ik mij met mijn familie naar Lyon kan begeven, tegenover welke gunst ik u op het woord van de heer die ik ben, beloof u de set van mijn vijf Bolognese ⁸luiten te sturen, zodra ik in Italië ben aangekomen. En als u een of andere vriend heeft aan wie ik die kan overhandigen, dan zal ik niet verzuimen dat bij aankomst te doen en ik beloof u op mijn woord van eer u de twee luiten van de juiste afmeting van Hans Frei te sturen, die zeer mooi zijn en een mooi vernis hebben. Ik vraag u voor de liefde Gods om mij te verontschuldigen voor de grote aanmatiging die ik daarmee neem, maar ik verzeker u dat de moed mij in de schoenen zinkt, omdat wij, behalve dat ik het weinige dat ik hier bezat heb verbruikt, ook in levensgevaar zijn geweest, zodat ik het aan u overlaat de rest te gissen. Ik vraag u dus mij in mijn behoeftigheid niet in de steek te laten, zodat ik u naast de wederdienst eeuwig verplicht zal blijven.

Ik heb de heer Tassin enkele [instrumentale] composities, met de partituur overhandigd, die zeer degelijk zijn opgezet wat betreft de compositie, en die een wonderschoon effect hebben, wanneer ze worden gespeeld op de viola da gamba's, en die in Rome in de collegia musica zeer gewaardeerd zijn geweest. Ik heb gezegd dat het boek met de ariëtta's voor één, twee en drie stemmen alles was, maar er is ook nog een interessant stuk over een verliefde gekkin, dat u zal bevallen. Ik dacht erover het te laten drukken en het u gedrukt te sturen, maar de barricades van Parijs hebben alles verknoeid. U zult mijn welgezindheid ontvangen met het handschrift, als u dat op een of andere manier kunt waarderen, met de verzekering dat mijn nederige toewijding nooit tekort zal schieten, en dat ik die zal laten voortduren zoveel als ik kan, met mijn geringe krachten.

Ik vraag u vergiffenis voor de te grote stoutmoedigheid, die ik heb betracht, vertrouwende op de welwillendheid van u, in wiens eeuwige verplichting ik zal leven. U zult mij verontschuldigen dat ik [deze brief] niet eigenhandig heb geschreven, [wat is] vanwege een ontsteking in mijn arm als gevolg van de grote zwaarmoedigheid die mij heeft bevangen nu ik mij reeds drie jaar van huis zie, en ik nooit iets heb kunnen verdienen dat meer waard kon zijn dan een dronk water. De rest laat ik aan uw beschouwing over. Intussen zal ik met spanning uw gewaardeerde antwoord afwachten, en tot slot betoon ik u mijn eerbied en kus ik u de hand. Parijs, 29 maart 1649.

Uw nederige en gehoorzame dienaar
Giovanni Paolo Foscarini.

5. 22 maart 1649.

6. Foscarini schrijft hier *scudo*, maar zal wel de Franse *écu* bedoelen, etymologisch én in waarde gelijkwaardig aan de Italiaanse *scudo*, namelijk bij benadering *f* 2:10. 25 *écus* is dan ongeveer *f* 62:10.

7. Foscarini aan Huygens, 1 januari 1649 (4904).

8. Gemaakt door Luca Maler, zoals blijkt uit de vorige brieven van Foscarini.

GIOVANNI PAOLO FOSCARINI (PARIJS)
AAN CONSTANTIJN HUGENS (DEN HAAG)
2 APRIL 1649
4933

Vervolg op Foscarini's brieven van 1 januari 1649 (4904) en 29 maart 1649 (4930). De formulering van deze brief lijkt veel op die van 29 maart.

Samenvatting: Foscarini wacht nog steeds op antwoord van Huygens. Hij had Huygens wel zijn composities willen sturen, als hij maar het beloofde geld had ontvangen. Hij verkeert in moeilijkheden. Hij vraagt opnieuw om geld, om naar Italië te gaan, en vandaar de vijf luiten [van Maler] en de twee van Frei aan Huygens te zenden.

Door Huygens ontvangen op 10 april 1649. Over een antwoord van Huygens is niets bekend. Foscarini's volgende schrijven, van medio april 1649 is verloren gegaan. Hij schreef opnieuw (en voor het laatst) op 29 april 1649 (4942).

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 22953, nr. 24, fols. 43-44: brief (twee enkelvellen, die eerst een dubbelvel hebben gevormd, 18x23cm, abc | d; apograaf).

Vroegere uitgaven: Land 1891, pp. 224-225: onvolledig (<che altramente ... dalli concerti.>; <accio me ne potesse ... moglie et figlii>), rest samengevat.

— Worp 5, nr. 4933, p. 3: samenvatting.

Namen: Hans Frei; Nicholas Tassin.

Plaatsen: Florence; Genua; Lyon; Rome.

Titels: 'Concerti' (Foscarini; 'sopra le viole'); 'Dialogo' (Foscarini); 'Libro di ariette' (Foscarini; 50, a 1, 2 e 3); 'La pazza amorosa' (Foscarini).

Glossarium: arieta (liedje); concerto (muziekstuk); compositione (muziekstuk); dialogo (dialogo); liuto (luit); musicha (set [van muziekinstrumenten]).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zulenchem, Secrétaire de Son Altesse le Prince d'Orange,

à La Haye.

¹Illustrissimo Signore et Padron mio Colendissimo,

²Il primo giorno di Genaro scrivi a Vostra Signoria Illustrissima in risposta della cara Sua delli 14 di Dicembre, et perchè non ho auto rissposta, vo pensando che il Signore Tassin non l'haverà inviata. ³Le inviai un dialogo à 3, che spero che deva riusire et piacere per esser di qualche studio. Consegnai una parte delle mie compositione al detto Signor Tassin, il quale è statto la mia ultima rovina, poi che la gratia, che Vostra Signoria Illustrissima si conpiaque di farmi delli scuti vintisinque, dopoi havermeli fatti stentare sino al giorno di oggi, è statto la causa di havermi fatto spender tutto quello che havevo, che altramente me ne saria andato, come nella mia significavo à Vostra Signoria Illustrissima, di modo che son restatto il più povero homo del mondo per gli gran desagi è carestie, con haver perso ⁴le provisione della corte et tutte le speranze, che havevo. Non ho

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R 10 Aprilis 1649.'

2. Foscarini's brief van 29 maart 1649 (4930): 'Il primo giorno di Genaro resposi alla gentilissima Sua delli x di Desembre ...'

3. Foscarini's brief: '... Le inviai un dialogo à 3, che spero che non deve esser stato dispasuto ...'

4. Foscarini's brief: '... le provosione della corte è tutte le mie speranze, ...'

consegnato le ariete à una, doi è 3 voce, conforme io Li scrisi, n° 50, per manchamento di non havere il danaro per pagare la copiatura, come vederà dalli concerti inviatoLe la faticha grande in farli scrivere.

⁵Mi ⁶arrosischo a poner in carta a Vostra Signoria Illustrissima la mia gran nesedità. Ho una altra compositione di una pazza amorosa, la qualle doveva esser stanpata sotto il nome di Lei, | 43v | ma le malori et barichate di Parigi à inpedito il tutto. ⁷Riceverà il mio bon hanimo con godere la detta scritta à mano, di modo che a me conviene suplicare Vostra Signoria Illustrissima di una gratia singulare che potessi esser favorito di qualche piccola suma di danari, atio me ne potesse andare à Lione con la mia moglie et figlii, che per riconpenza di questo prometo à Vostra Signoria Illustrissima ⁸subito che sarò harivato in Itaglia di mandarLi la musicha delli 5 leuti di Bologna et ancora doi altri che tengo di Anz Frei della vera forma, ben conservatti, e questo in parola di gentiluomo honorato che sono, di inviarli, hovero, ⁹se Vostra Signoria Illustrissima havese qualche suo amico, o a Roma, overo a Genova, overo in Firenze, subito harivatto prometto di consegnar. In tanto La suplico per amor di Dio à non me voler manchare di così segnalata gratia, assichurando Vostra Signoria Illustrissima, che in vita mia mai mi son trovato così miserabile al mondo di me. ¹⁰Siamo statti assasinati con pericolo della vita. Gratia di Dio, non ho altro sochorso che la bona speranza di Vostra Signoria Illustrissima, essendo sichuro che non me mancharà, et Le prometto in parola di homo da bene mantenere, a quel [che] | 44r | li prometto che son certo che Vostra Signoria Illustrissima si potrà lodare di havere li più belli et originalli liuti, ben conservatti, che mai sia usiti fori di Bologna.

In tanto prego Vostra Signoria Illustrissima à non volerme manchare et valersi di me in tutte le Sue occorenze, che pronto me troverà in servirLa in tutte le occasioni. Da che fine Li facio umilissima riverenza, con pregando il Signore Dio Li conceder tutti li Suoi bramati desiderii, et io de liberarmi di questi paesi. Mi perdoni se la letera non è bene scritta, non potendo io scrivere per esser inpedito di una diflusioni di una mano, ma spero che non sarà niente. Parigi, li 2 Aprille 1649.

Di Vostra Signoria Illustrissima
devotissimo et obligatissimo servidore
Gio. Paolo Foscarini.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje,

te Den Haag.

Edele heer en beschermer,

Op 1 januari [jongstleden] schreef ik u in antwoord op uw vriendelijke brief van 14 december [1648], en omdat ik nog geen antwoord heb ontvangen, ben ik gaan denken dat de heer [Nicholas] Tassin mijn brief misschien niet heeft verstuurd. Ik zond u [ook] een driestemmige dialoog, die u naar ik hoop moet bevallen vanwege de tamelijk knappe compositie. Ik heb een ¹¹deel van mijn composities overhandigd aan de heer Tassin, die mijn totale ondergang is geweest, omdat de gunst die u mij hebt willen betuigen door mij 25 écus te doen toekomen,

5. Foscarini's brief: '*Mi arosescho a poner in carta la mia miseria, ...*'

6. <ansischo>.

7. Foscarini's brief: '*Riceverà il bon hanimo con la scrittura à mano, ...*'

8. Foscarini's brief: '*.. de Le inviare la musicha delli miei leuti di Bologna, subito harivatto in Itaglia.*'

9. Foscarini's brief: '*Et se Vostra Signoria Illustrissima havesse qualche amico a chi le potessi consegnare, non mancherò al mio harivo farlo, ...*'

10. Foscarini's brief: '*ancora siamo statti con pericolo della vita, ...*'

11. Het is onduidelijk op welke composities Foscarini hier doelt.

nadat ¹²hij die mij heeft laten ontberen tot de dag van ¹³vandaag, er de oorzaak van is geweest dat ik alles wat ik bezat heb moeten uitgeven, terwijl ik anders ermee had kunnen vertrekken, zoals ik u in mijn brief heb geschreven, zodat ik nu de armste man ter wereld ben geworden door de grote armoede en behoefte, omdat ik de inkomsten van het hof moet missen en alle vooruitzichten die ik had. De ariëten voor één, twee en drie stemmen, vijftig in getal, zoals ik u heb geschreven, heb ik u nog niet overhandigd, omdat ik niet het geld had om het kopiëren te betalen, wat een heel werk is om ze te laten overschrijven, zoals u kunt zien aan de [instrumentale] composities die ik u heb gestuurd.

Ik schaam mij u zo in geschrifte mijn grote armoede te moeten tonen. Ik heb nog een andere compositie, over een verliefde gekkin, die ik had willen laten drukken, met een opdracht aan u, maar de ongelukkige toestand en de barricades alhier hebben alles verknoeid. U zult mijn welgezindheid met genoegen in handschrift ontvangen zodat het mij past u nog een bijzondere gunst te vragen, namelijk om mij een kleine som gelds te doen toekomen, waarmee ik naar Lyon kan gaan met mijn vrouw en mijn kinderen, waartegenover ik u beloof dat ik u, zodra ik in Italië ben aangekomen, de set van de vijf Bolognese ¹⁴luiten en ook nog de twee andere van Hans Frei die ik ¹⁵bezit, van de goede afmeting en in goede staat, op mijn woord van eer als heer zal opsturen, of, als u een of andere vriend mocht hebben, hetzij te Rome, hetzij te Genua of te Florence, naar belofte zal overhandigen, direct na aankomst. Intussen vraag ik u voor de liefde Gods mij deze zo bijzondere gunst niet te willen onthouden, want ik verzeker u dat ik mij van mijn hele leven nog nooit in zulke treurige omstandigheden heb bevonden. Wij zijn aangevallen met levensgevaar. Bij Gods genade, ik heb geen andere hulp dan mijn hoop op u, omdat ik er zeker van ben dat u mij niet zult teleurstellen, en de beloften op het woord van een man van eerzaam gedrag, waartegenover ik u ten stelligste verzeker dat u zich gelukkig zult prijzen de mooiste en oorspronkelijkste luiten te bezitten, in goede staat, die ooit uit Bologna zijn gekomen.

Intussen vraag ik u mij niet teleur te stellen en een beroep op mij te doen in alle voorkomende gevallen, omdat u mij steeds geheel tot uw dienst zult vinden. Ik eindig met u mijn eerbied te betuigen, terwijl ik God bid dat Hij al uw vurige wensen verhoort en dat Hij mij bevrijdt uit dit land. Ik hoop dat u mij wilt vergeven als deze brief niet goed is geschreven, want ik kan zelf niet schrijven vanwege een ontsteking in de hand, maar ik hoop dat het niets te betekenen zal hebben. Parijs, 2 april 1649.

Uw toegewijde en verplichte dienaar
Giovanni Paolo Foscarini.

12. Tassin.

13. Volgens Foscarini's vorige brief, van 29 maart 1649 (4930), waren de 25 scudi's (vermoedelijk Franse *écus*) al de maandag daarvoor, op 22 maart 1649, uitbetaald.

14. Gebouwd door Luca Maler, zoals blijkt uit Foscarini's vorige brieven.

15. Foscarini vermeldt in zijn brief van 1 januari 1649 (4904) dat de twee luiten in het bezit zijn van iemand anders; in zijn brief van 29 maart 1649 (4930) laat hij het eigendom in het midden. In de onderhavige brief noemt hij ze uitdrukkelijk als eigen bezit.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN ERNESTINE CHARLOTTE VAN NASSAU SIEGEN (BRUSSEL)
27 APRIL 1649
4939

Naar aanleiding van de ontvangst van het stuk *La liberté* met Van Wassenaers brief van 24 februari 1649 (4915).

Samenvatting: Huygens dankt Ernestine voor het toezenden van het muziekwerk *La liberté* [Wilhelmus?], dat zij kennelijk via Chifflet in bezit had gekregen. Hij stuurt twee liederen uit het bezit van de Engelse koning Karel II.

Bijlage: twee liederen.

Door Ernestine Charlotte van Nassau beantwoord op 9 mei 1649 (4946).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 415-416: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 22, p. 18: onvolledig (<Monsieur d’Obdam ... et l’auteur me pardonnera.>; <Je vous supplie ... sçauroit jamais souffrir aucune, Mad^{le}.>).

— Worp 5, nr. 4939, p. 5: onvolledig (<Monsieur d’Obdam m’a ... jamais souffrir aucune>). Worp veronderstelt dat de geadresseerde Ernestine de Ligne (1594-1668) is, de echtgenote van Johan VIII van Nassau Siegen, maar zowel de aanduiding ‘Mademoiselle’ als het feit dat gewag wordt gemaakt van ‘de groeten van haar moeder’ in haar antwoord van 9 mei 1649 (4946), wijzen ondubbelzinnig op de dochter, Ernestine Charlotte van Nassau Siegen (1623-1668).

Namen: Jean Jacques Chifflet; Jean Chifflet jr.; Karel II (koning van Engeland); Jacob van Wassenaer Obdam.

Plaatsen: Groot-Brittanië; Rome.

Titels: *La liberté* [=Wilhelmus ?].

Glossarium: air (lied); composition (compositie); harmonie (muziek); musique (muziek).

Transcriptie

À Mademoiselle la Comtesse de Nassau, à Bruxelles.
27 Avril 1649.

Mademoiselle,

Monsieur d’Obdam m’a voulu faire part de l’excellente composition de ‘La liberté’ qu’il vous a pleu luy envoyer. C’est ¹le bel air qu’il y a quatre-vingts ans que nous chantons en Hollande et tout ce qui approche de ceste sorte d’harmonie nous chatouille. Mais ce n’est pas ce qui me ravit en celle-cy. Je n’y considère que vous, Mademoiselle, et l’auteur me pardonnera si je revère un peu plus la main qui nous la donne, que celle qui l’a donnée au monde. Je ne demande pas le mesme pardon à Monsieur Chiffletius. Je sçay qu’il me l’a accordé de son mouvement et que sa bonté est venue au devant de mes instances. Il me reste, Mademoiselle, d’implorer la vostre sur le grand intervalle que j’ay osé mettre entre vos bienfaits et ma recognoissance, et je m’assure que vous m’excusez, quand vous vous représentez ce paradoxe qui doibt passer icy pour verité, que la peur de faillir m’a fait oser faillir, que je suis demeuré en faulte de vous rendre remerciement parce qu’il ne pouvoit estre que tout faute devant vous, et qu’en somme je n’ay peu rien trouver dans l’extrême effort de mes deux mains | 416 | qui fust digne d’estre veu dans la seule main incomparable de Mademoiselle de Nassau. Ce sera tout dire, que d’avouer, Mademoiselle, que le souvenir de tant de merveilles qui me rendirent la bouche interdite dans vostre chambre regne encor sur ce malheureux papier et m’empesche d’y produire un peu raisonnablement ce que je vay concevant aveq peine et dans la confusion où je m’assure que vostre abord doibt mettre les plus determinez. Je vous supplie très-humblement, Mademoiselle, d’aggréer que mon mauvais compliment s’achève en bonne musique, et que j’aye esté chercher jusqu’à Rome de quoy vous donner quelque satisfaction sans reproche. J’en laisse faire aux inventeurs de ces deux airs, tirez d’un excellent amas de

1. Jonckbloet, Worp: <ce>.

semblable marchandise qu'a icy le Roy de ²la Grande Bretagne, et duquel il y aura moyen de vous servir plus amplement si ces avant-gousts réuscissent en vostre approbation, comme ils le font en celle des plus experts de pardeçà. Si vous estes autant charitable que sçavante, vous n'aurez qu'à prendre la peine d'executer vous-mesme ces notes: c'est le moyen non pas de les sauver seulement, mais de les relever au dessus de toute contradiction et je suis d'une passion qui n'en sçauroit jamais souffrir aucune,

Mademoiselle,

[etc.]

Mademoiselle,

Nous aurons soin du fils de Monsieur Chiffletius comme le mérite l'honneur de vos commandemens et l'interest d'un si excellent personnage; et dans quelques jours je luy en rendray compte de ma main.

Vertaling

Aan mejuffrouw de gravin van Nassau, te Brussel.

27 april 1649.

Mejuffrouw,

De heer [Jacob van Wassenaar] Obdam heeft mij ³deelgenoot willen maken van de voortreffelijke compositie van 'De vrijheid,' die u hem hebt willen zenden. Het is het mooie lied dat wij sinds tachtig jaar in Holland zingen en alles wat op dit soort muziek lijkt prikkelt ons aangenaam. Maar dat is niet wat mij ervan in verrukking brengt. Ú, mejuffrouw, bent dat slechts, en de auteur zal mij vergeven dat ik de hand die het ons geeft hoger acht dan die het ter wereld heeft gebracht. Ik vraag niet dezelfde vergiffenis aan de heer [Jean Jacques] Chifflet. Ik weet dat hij het mij uit vrije wil heeft gegund en dat zijn ⁴goedheid vooraf is gegaan aan mijn vraag. Blijft mij slechts over, mejuffrouw, uw goedheid in te roepen ten aanzien van het grote tijdsverloop dat ik heb durven laten verlopen tussen uw weldaden en mijn erkenning daarvan, en ik ben er zeker van dat u mij verontschuldigt, wanneer u zich die paradox realiseert die hier voor waarheid moet doorgaan, namelijk dat de angst om tekort te schieten mij heeft durven doen tekortschieten, in die zin dat ik in gebreke ben gebleven u te bedanken, omdat dat nooit zou kunnen lukken, en dat ik uiteindelijk zelfs niet met mijn uiterste inspanning met beide handen iets heb gevonden dat waardig zou kunnen zijn om in slechts één van de onvergelykbare handen van de gravin van Nassau te worden gezien. Dat wil zoveel zeggen, mejuffrouw, als dat ik beken dat de herinnering aan zoveel wonderen, die mij in uw kamer de mond snoerden, nog steeds dit ongelukkige stuk papier beheerst en mij verhindert ervoor op een enigszins redelijke manier voort te brengen wat ik maar met moeite kan uitdenken en slechts in de verwarring waarin u, naar ik aanneem, door uw persoon de meest vastbeslotenen moet brengen. Ik vraag u nederig, mejuffrouw, mij toe te staan dit slechte compliment te beëindigen met mooie muziek en dat ik tot aan Rome gegaan ben om iets voor u te vinden wat u voldoening zonder blaam kan geven. Ik laat dat over aan de makers van deze twee ⁵liederen, afkomstig uit een voortreffelijke massa van soortgelijke spullen die de ⁶koning van Groot-Brittannië alhier heeft, en waaruit ik u nog verder kan bedienen als deze voorproefjes zich in uw goedkeuring kunnen verheugen, zoals dat het geval is bij de meest ter zake kundigen alhier. Als u even beminnelijk als verstandig bent, hoeft u slechts de moeite te nemen deze noten zelf uit te voeren. Dat is niet alleen het middel om ze te redden, maar ook om ze boven

2. Jonckbloet: <la> ontbreekt.

3. Van Wassenaar aan Huygens, 24 februari 1649 (4939).

4. >>> misschien betreft 'het boek' dat Van Wassenaar op 27 april aan Huygens zond, een boek van Chifflet, en was het Wilhelmus er bij gevoegd. <<<

5. Kennelijk zond Huygens twee liederen van Romeinse componisten.

6. Karel II.

elke vorm van tegenspraak te verheffen, en ik ben behept met een hartstocht die nooit enige twijfel zou kunnen toestaan,

mejuffrouw,

[enz.].

Mejuffrouw,

Wij zullen zorgen voor de ⁷zoon van de heer Chifflet zoals het de eer van uw bevelen en het belang van een zo bijzonder persoon betaamt. Binnen enkele dagen zal ik hem daar persoonlijk ⁸verslag van doen.

7. Jean Chifflet jr.

8. Huygens aan Chifflet, rond 1 mei 1649 (verloren)?

GIOVANNI PAOLO FOSCARINI (PARIJS)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
29 APRIL 1649
4942

Vervolg een verloren gegane brief van Foscarini van medio april 1649.

Samenvatting: Foscarini betreurt het feit dat zijn brieven aan Huygens onbeantwoord zijn gebleven. Hij herhaalt zijn eerder gedane aanbiedingen met betrekking tot de vijf luiten van Maler uit Bologna en de twee luiten van Frei. Hij heeft een boek met één- tot driestemmige [Italiaanse] liederen gezonden en houdt zich gereed om nog een boek met 50 één- tot vierstemmige liederen te zenden, alsmede ‘La pazza amorosa,’ en ook nog een boek met theorbe-composities in Franse stijl.

Een antwoord van Huygens is niet bekend. Het is het de laatste brief van Foscarini aan Huygens.

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 22953, nr. 22, fols. 39-40: brief (dubbelvel, 20x30cm, ab | d; apograaf).

Vroegere uitgaven: Land 1891, p. 225: onvolledig (<Il non esser ... di Ans frei>; <è ben vero ... cento volte>; <tengo lesto un libretto ... ciacone et passaglij.>).

— Worp 5, nr. 4942, p. 6: samenvatting.

Namen: Hans Frei; Luca Maler; Nicholas Tassin.

Plaats: Frankrijk.

Titels: ‘Libretto di compositioni’ (Foscarini; ‘sopra la tiorba’); ‘Libro de arie’ (Foscarini; 50, à 1, 2, 3 e 4); ‘Libro di ariette’ (Foscarini; 50, à 1, 2 e 3); ‘La pazza amorosa’ (Foscarini).

Glossarium: alemanda (allemande); aria (lied); ciacona (chaconne); compositione (muziekstuk); corente (courante); giga (gigue); liuto (luit); passacaglia (passacaille); preludio (prélude); sarabanda (sarabande); tiorba (theorbe).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zulichen, Secrétaire de Son Altesse le Prince d’Orange,

à La Haye.

Illustrissimo Signore et Padrone mio Colendissimo,

Il non esser mai capitato la rissposta di quatro mie, scrite à Vostra Signoria Illustrissima, che di siò mi fa star melanconico, pensando che, se sia incolerito contro di me per havere preso troppo libertà con la di Lei persona, è vero che io ho fatto manchamento nel esser così ¹presentuoso in dimandar con troppo libertà gratie à Vostra Signoria Illustrissima, ma voglio contracambiare il Suo favore, che mi prometto di ricever, con la più bella cosa che mai habia viduto al mondo, delli miei sinque liuti di Laux Maler et doi della vera taglia di Ans Frei et questa confidenza, che ho pigliatto con esso Lei, ne dij la colpa à Lei medesima et alla Sua gentilezza.

Io tengo il libro de Arie à 1, 2, 3 et 4, scrite nella medesima forma di quelle che Li ho mandato, con *La pazza amorosa*, cosa assai curiosa et bella. In rissposta della Sua non mancherò consegnarla à chi Vostra Signoria Illustrissima comandarà, assichurandoLa che quelli 25 scuti che mi fesse gratia di farmi pagare per il Signor Tassino, qualli non sonno stati bastante di pagare la copiatore delle scritture, come da Lei medesimo potrà giudicare. Ma | b | è ben vero che il Signor Tassin me li ha fatto stentare durante quatro mesi, con haverme fatto andare in sua casa sinquecento volte. E però, se Vostra Signoria Illustrissima mi vol fare la gratia

1. Hier lijken, zoals eerder in Foscarini’s brief van 2 april (4933), <pretentioso> en <presuntioso> door elkaar heen te spelen.

chiedutoLi, La suplico di scriver il sì ò vero il nò, atìò mi possa provedere altrove, dovendo partire di qui senza falo alla fine del mese che viene. Non vorrei che Vostra Signoria Illustrissima perdesse questa occasione delle dui libri delle 50 arie, come di sopra Le acceno le più belle cose de studio et de nove inventioni che mai habbia viduto.

La suplico dunque con ogni affetto avisarmi quello che devo fare, e quello che sia la Sua satisfacione, che più tosto vorrei perder la vita che la Sua gratia, sì che tengo lesto un libretto di compositioni sopra la tiorba fatte al modo di Francia, sioe de preludii, alemande, corente, gigi, sarabande, ciacone et passacaglii, che Li saranno di sumo piacere.

In tanto La suplico con ogni affetto di grata rissposta, da che fine Le facio reverenza et Le batio le mani. Parigi, le 29 Apprile 1649.

Di Vostra Signoria Illustrissima
devotissimo et obligatissimo servidore
Gio. Paolo Foscarini.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje,

te Den Haag.

Edele heer en beschermer,

²Ik heb nog steeds geen antwoord ontvangen op mijn ³vier brieven aan u, hetgeen mij bedroefd stemt, denkende dat, als u misschien ontstemd bent over mij vanwege de grote vrijheid die ik mij jegens u heb veroorloofd, het waar is dat ik fout heb gehandeld zo opdringerig te zijn door met te grote vrijheid gunsten van u te vragen, maar ik wil de goedwillendheid die ik van u hoop te ontvangen ruilen tegen het mooiste wat ik ooit ter wereld heb gezien, namelijk de *vijf luiten van Luca Maler* en de twee *van de juiste grootte van Hans Frei*, en dit vertrouwen dat ik in u heb gesteld geeft de schuld ervan aan uzelf en aan uw vriendelijkheid.

Ik heb [hier] het boek met de *liederen voor één, twee, drie en vier [zangstemmen]* op dezelfde manier geschreven als die ⁴welke ik u al heb gezonden, alsmede ‘La pazza amorosa’ (De verliefde zottin), een opmerkelijke en mooie compositie. Als u mij schrijft aan wie ik dat stuk moet toezenden, zal ik dat doen, u verzekerende dat die 25 écus die u zo vriendelijk was mij via de heer [Nicholas] Tassin te doen toekomen, niet genoeg zijn om het kopiëren te betalen, zoals u zelf zult kunnen beoordelen. Maar het is waar dat de heer Tassin mij die [25 écus] vier maanden heeft laten ontberen, nadat ik wel vijfhonderd keer naar zijn woning ben gegaan. En toch, als u mij de gunst wilt bewijzen die ik u heb gevraagd, verzoek ik u mij te willen schrijven of het ja of nee is, zodat ik mij [anders] elders kan voorzien, aangezien ik tegen het einde van de komende maand beslist moet vertrekken. Ik zou niet willen dat u de gelegenheid voorbij zou laten gaan om de twee boeken *met de vijftig liederen* te bemachtigen, die ik al eerder heb genoemd als de mooiste goed gecomponeerde nieuwe stukken die u ooit hebt gezien.

2. In de brief is de eerste zin in feite een onderwerp (<Il non esser>) zonder gezegde.

3. Bewaard gebleven zijn de brieven van 1 januari 1649 (4904), 29 maart (4930) en 2 april (4933). De brief van 1 januari is het directe antwoord op Huygens’ verloren brief van 14 december 1648, die van 29 maart is, naar de eerste zin te oordelen, duidelijk de eerstvolgende brief ná 1 januari, die van 2 april te vlug na die van 29 maart om te veronderstellen dat er tussen die twee nog een andere brief zou hebben gezeten. Conclusie is dan dat de ‘vierde’ brief, die verloren is gegaan, tussen 2 en 29 april is verstuurd. Wij dateren deze brief dan op ‘midden april.’ Het hebben bestaan van een brief van midden april verklaart waarom Foscarini in de onderhavige brief kan schrijven dat hij een muziekboek gereed houdt in hetzelfde formaat als dat van een muziekboek dat hij heeft opgestuurd. In de brieven van 29 maart en 2 april wordt nog niet over opsturen van zo’n muziekboek gesproken.

4. Kennelijk het ‘Libro de ariette a 1, 2 e 3,’ genoemd in vorige brieven van Foscarini.

Ik vraag u daarom vriendelijk mij te berichten wat ik moet doen, en wat u het liefste hebt, omdat ik nog eerder mijn leven zou willen verliezen dan uw gunst, zodat ik *een boekje* gereed houd *met composities voor de theorbe, gemaakt op de Franse wijze*, namelijk met *préludes, allemandes, courantes, giges, sarabandes, chaconnes en passacailles*, die u ten zeerste zullen bevallen.

Ondertussen vraag ik u vriendelijk om een antwoord, waartoe ik u mijn eerbied betuig en de hand kus.
Parijs, 29 april 1649.

Uw toegewijde en verplichte dienaar
Giovanni Paolo Foscarini.

ERNESTINE CHARLOTTE VAN NASSAU SIEGEN (RONSE)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
9 MEI 1649
4946

Antwoord op Huygens' brief van 27 april 1649 (4939).

Samenvatting: Ernestine bedankt Huygens voor de toezending van enkele liederen en voor zijn bemoeienis met Chifflet.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. G1, nr. 9, map Ernestine van Nassau de Ligne, nr. 99: brief (dubbelvel, 14x20cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 4946, p. 7: samenvatting.

Namen: Jean-Jacques Chifflet; Ernestine de Ligne.

Glossarium: chanson (lied).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zuylegem,

à La Hay.

Monsieur,

Je vous suis très-obligé de vostre souvenir ausy bien que de celuy que vous avés eu de la prière que je vous aves fait touchan la pretantion de Monsieur Chiflet. L'eun et l'autre me font vous an rendre mille grace et souhaite de pouvoir trouver les moien de vous randre les service que je désire, afin de me pouvoir conserver ausy les bontés que vous faicte parestre d'avoir pour moy. Les sujet que vous me dite qui vous y oblige, sont trop foible pour me les continuer, sy ne sont secondés par le désir que j'ay de vous faire parestre que je suis,

Monsieur,

très-afectionée à vous servir
Ernestine de Nassau.

Je vous remersie bien humblement des chanson que vous m'avés anvoisés. Je les trouve fort belle. Il sufiset qu'elle avès vostre aprobatation pour portés ce non. Madame ma mère m'a comendés de vous faire eun complimen de sa part.

De Renay, le 9 de May.¹

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem,

te Den Haag.

1. Jaartal door Huygens toegevoegd: <1649>.

Mijnheer,

Ik ben u zeer erkentelijk dat u aan mij hebt ²gedacht alsook aan het ³verzoek dat ik tot u heb gericht betreffende de aanspraak van de heer [Jean-Jacques] Chifflet. Zowel het ene als het andere laten mij u duizendmaal ervoor danken en ik wens een gelegenheid te kunnen vinden u een wederdienst te bewijzen, wat ik wil om mij aanbevolen te laten blijven in de gunsten die u mij blijkt te bewijzen. De redenen die naar uw zeggen u ertoe verplichten, zijn te gering om ze jegens mij te laten voortduren, als ze niet worden vergezeld door de wens u te laten zien dat ik ben,

mijnheer,

uw dienstwillige
Ernestine [Charlotte] van Nassau [Siegen].

Ik dank u nederig voor de liederen die u mij hebt toegestuurd. Ik vind ze heel mooi. Het was voldoende dat zij uw goedkeuring hadden om deze naam te dragen. Mevrouw mijn ⁴moeder heeft mij gevraagd u haar complimenten over te brengen.

Ronse, 9 mei [1649].

2. Huygens aan Ernestine van Nassau, 27 april 1649 (**4939**).

3. Huygens aan Chifflet, rond 1 mei 1649 (verloren?).

4. Ernestine de Ligne.

JACQUES GAULTIER [LONDEN]
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
[VOORJAAR 1649]
4950A

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van voorjaar 1649.

Samenvatting: Gaultier heeft Huygens' zoon Constantijn ontmoet. Hij schrijft over de Bolognese luit van Laux Maler, die eerst in het bezit was van de koning en nu in zijn bezit is. Huygens kan hem kopen tegen dezelfde prijs als waarvoor de koning hem heeft aangeschaft.

Huygens' antwoord is verloren gegaan. Gaultier schreef opnieuw in augustus 1649 (**4790A**).

Datering: Huygens' zoon Constantijn jr. bracht een kort bezoek aan Londen in het gevolg van een gezantschap namens de Staten Generaal dat de terechtstelling van Karel I trachtte af te wenden. Constantijn jr. verliet Den Haag op 1 februari 1649 en keerde terug op 11 maart 1649. Gaultiers brief maakt de indruk een antwoord te zijn op een brief van Huygens, door deze geschreven naar aanleiding van bericht van Constantijn jr. over zijn ontmoeting met Gaultier. De datering 1652 (Land 1885, Land 1891, Worp 5, p. 144) is onjuist, evenals de aldaar gelegde verbinding met Huygens' zoon Lodewijk.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug.: brief (dubbelvel, 17x28cm, abc | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Gaultier] nr. 4, p. CCIX-CCX: onvolledig (<J'ay receu celle ... en la calité de>).

— Worp 5, nr. 5223, p. 144: onvolledig (<J'ay receu celle ... quoy que ce fut>).

Namen: Jehan Ballard; Constantijn Huygens jr.; Jacobus I (koning van Engeland); Karel I (koning van Engeland); Luca Maler; Mary Woodhouse.

Plaatsen: Bologna; Engeland.

Glossarium: corpus (corpus van een luit); luth (luit); table (dekplaat).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zulcum,

à La Haye.

Monseigneur,

J'ay receu celle dont il vous a pleu honorer vostre serviteur. Le souvenir qu'avez des petitz devoirs que j'ay taché de vous rendre sont cy peu de chose qui ne mérite de vous le moindre remercement. J'ay eu cy peu de temps à faire quelque chose devant Monsieur vostre filx, que c'est plustost sa courtoisie que mon bien joué du luth. J'espère et mon ambition est, qu' auparavant que mon jeu de luth diminue, aller exprès pour avoir l'honneur de paroistre devant vous, comme celuy que je choisiss pour en juger et me donner le dernier tiltre que j'y puis espérer.

Je vous diray doncq, Monseigneur, touchant le luth que désirez avoir de moy: Madame Staford m'en a parlé sans rien conclure, estant malaise. Si vous n'entendez mais raisons: ledit luth a esté choisi dans une quantité d'autre venant de Bolonnie et le seul de Laux Maller mort cent cinquans ans passés, et achetté par un nommé Jehan Ballard, jouer de luth de Sa Majesté, et luy a cousté soixante pistoles, le corps et la table seullement, depuis l'ayant fait acommoder et apporté en Angletterre durant la vie dudit Jehan Ballard. Jamais le Roy n'a sceu avoir ledit luth pour aucun argent ou menace que se fut, l'homme venant à mourir, et le luth et demeuré entre les mains de quelques pauvres | b | parans qui aprais plusieurs debats et marchez a-t-on donné cent livre esterlin. Et après le Roy me l'a donné qui est le seule chose que j'ay de reste après trent anné

de service. Et l'excellence d'un bon luth augmente ou diminue le jeu d'aucune personne. Je vous laisse don, Monseigneur, le juge de cette affaire. Il n'y aura jamais personne que vous qui l'aye pour quelque grand somme que se soit, et pour traiter avec vous comme avec celui que j'onore au denier point, si l'avez agrable, je vous enverray le luth et en jouerez et le montrerez et comparrez ainsy qu'il vous plaira est peult-estre que l'humeur vous passera et serez raçasié, en ayant joué, pourveu que me le renvoyez sein et sauf, je seray content. Et si le desiréis avoir, le pris sera ce qui l'a cousté au Roy. J'aymerois mieux perdre le luth que de vous | c | desplaire en quoyque ce fut. Je ne désire rien plus que de me conserver en la calité de,

Monseigneur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
J. Gaultier.

À celle fin que je me face tout à fait bien entendre, c'est que je vous enverray le luth sans aucun argent ou demande quelque le soit, pourveu que me le renvoyer sain et sauf.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem,

te Den Haag.

Mijnheer,

Ik heb de ¹brief ontvangen die u aan uw dienaar hebt willen schrijven. De herinnering die u hebt aan de luttele diensten die ik jegens u heb getracht te vervullen is zo'n geringe zaak, dat deze uw dank niet in het minst verdient. Ik heb zo weinig tijd gehad om iets voor mijnheer uw ²zoon te doen, dat er eerder sprake is van zijn hoffelijkheid dan de kwaliteit van mijn luitspel. Ik hoop, en dat is mijn streven, om, voordat mijn luitspel achteruit gaat, een speciaal bezoek aan u brengen, als aan iemand door mij uitgekozen om erover te oordelen en mij de laatste titel te geven die ik kan verwachten.

Ik zeg u daarom, mijnheer, betreffende de luit die u van mij wilt hebben: ³mevrouw Stafford heeft mij erover gesproken zonder tot een slotsom te komen, omdat zij ziek was. Maar als u mijn redenen wilt horen: deze luit is gekozen uit een groot aantal andere uit Bologna, en de enige van Luca Maler, dood sedert ⁴150 jaar, en gekocht door een zekere Jehan Ballard, luitspeler van Zijne ⁵Majesteit en hij heeft hem voor 60 ⁶pistolen gekocht, alleen het corpus en het bovenblad; daarna is hij aangepast en naar Engeland gebracht nog tijdens het leven van de genoemde Jehan Ballard. Nooit heeft de koning de bedoelde luit kunnen kopen voor geld of door een dreigement. Nadat de man is ⁷gestorven en de luit in handen van enkele arme nabestaanden is gebleven, heeft men hun na heel wat heen en weer gepraat honderd ⁸pond *sterling* gegeven. En daarna heeft

1. Huygens aan Gaultier, voorjaar 1649 (verloren?).

2. Constantijn Huygens jr.

3. Mary Woodhouse.

4. Gaultier overschat hier de tijd die verlopen was sinds Malers overlijden: Maler was geboren rond 1480 en overleed in 1552. Zijn zoon Sigismondo Maler, geboren rond 1505, overleed nog vóór hem, in 1542.

5. John Ballard kwam in 1620 dienst bij Karel prins van Wales en bleef in dienst na diens troonsbestijging als Karel I in 1625.

6. Een pistool is een goudstuk ter waarde van ongeveer *f* 8:10, zodat 60 pistolen ongeveer *f* 510 is.

7. Ballard stierf al in 1626.

8. Omgerekend *f* 1000. Het lijkt de luit te zijn, waarnaar Thomas Mace verwijst in zijn *Musick's monument* (Londen 1676), p. 48, met de woorden 'Mr. Gootiere, the Famous Lutenist in His Time, shew'd me One of Them [= een luit van Luca Maler], which the King Paid 100 l. for.'

de koning hem aan mij gegeven, het enige wat ik over heb na dertig jaar dienst. En de kwaliteit van een goede luit verbetert of verslechtert iemands spel. Ik laat u daarom, mijnheer, de beoordelaar zijn in deze zaak. Er is niemand anders ter wereld dan u aan wie ik voor hoeveel ook deze luit zou willen verkopen, en om met u te onderhandelen als met iemand die ik eer zoveel als mogelijk is, zal ik u, als u dat wilt, de luit sturen, zodat u erop kunt spelen, hem kunt laten zien en vergelijken zoals het u belieft. En misschien gebeurt het dat u er geen zin meer in hebt en er genoeg van hebt, na erop te hebben gespeeld. Als u hem mij gaaf en goed terugstuurt, zal ik tevreden zijn. Maar als u hem wilt kopen, moet u dezelfde prijs betalen als de koning. Ik zou deze luit nog liever verliezen dan u ergens in teleur te stellen. Ik wens niets liever dan te blijven,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacques Gaultier.

Om u mij geheel en al te laten begrijpen, zal ik u de luit sturen zonder enig bod of prijs, mits u mij die goed en gaaf terugstuurt.

JACQUES GAULTIER [LONDEN]
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
[AUGUSTUS 1649]
4970A

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van juni-juli 1649.

Samenvatting: Gaultier geeft een toelichting over de luit die hij aan Huygens heeft gezonden. Deze is naar zijn overtuiging de beste die hij ooit in handen heeft gehad. Hij rechtvaardigt zich voor de navenant hoge prijs die hij ervoor vraagt.

Door Huygens ontvangen op 28 augustus 1649. Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 15944, fols. 46-47: brief (dubbelvel, 20x30cm, abc | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3708, pp. 48-49: samenvatting. Worp las de ontvangstdatum abusievelijk als '28 Aug. 44,' en plaatste de brief op 24 augustus 1644 in de chronologie.

Namen: Henriëtta Maria van Bourbon; Karel I (koning van Engeland); Maarten Mazuere; Mary West.

Plaatsen: Bologna; Engeland; Frankrijk.

Glossarium: armonnie (harmonie); basse (bassnaar); chevalet (brug); corde (snaar); luth (luit); table (dekplaat).

Transcriptie

À Monseigneur

Monseigneur Huygens de Zulichem.

¹Monseigneur,

Pour vous obéir et selon ma promesse j'ay delivré mon luth à Monsieur le secrétaire. Je n'ay rien au monde que se ne maitte en voz mains et tiendray tousjours à grand honneur de vous servir. Vous me dites par la vostre, Monseigneur, que le désirez comparer. Il a esté comparé avec tous les luths de Bologne de France et d'Angleterre et si j'en sçavois un qui la procha ou qui fust aussi bon je ne voudrois pas vous le maittre à un si hault pris. Je n'i mets le prix qui l'a desjà esté achetté auparavant et non pas parce que c'est un excellent luth, mais à cause que je n'en trouveray jamais un tel.

Le vray moyen de le bien comparer c'est d'en jouer bien souvent et lors vous trouverez que dans sa taille et en son armonnie, en sa force, en sa douceur vous n'en trouverez plus que se puisse comparer. Il y a auprès du chevalet, en la place où l'on mait le petit doibt, un piesce; ce n'est pas qu'il y est jamais eu un trou, | 46v | ni aucune rupture, mais a été mise pour prévenir. La table est du plus fort et du plus gros grain qui se soit jamais veu. Je vous l'envoie beaucoup à son desavantage sans qui soit monté. Seulement les basses qu'il y a lonttemps qui y sont. Quand je l'aurois monté, il u falu descendre toutes les cordes, de peur que l'umidité ne tira le chevalet.

Je vous prie, Monseigneur, de ne trouver rude que je traite avec vous de pris, pourquoy, que se soit qui soit à moy, je vous priay de ragarder l'estat de ma fortune après trent années de service à un si grand roy et royne que je n'ay rien à montrer que ce luth, et de plus je suis marié et une femme qui doibt légitimement prétendre sa part de se que j'ay. Cy cela n'estoit, je sçauois assez hardy et libéral pour le vous présenter sans aucun pris.

Escusez dont, | 47r | Monseigneur, par les raisons celuy que veult estre toute sa vie,

1. Ontvangstnotitie van Huygens: <R 28 Augusti 1649.>

Monseigneur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
Gaultier.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem.

Mijnheer,

Teneinde u te gehoorzamen en in overeenstemming met mijn belofte heb ik mijn luit afgeleverd aan ²mijnheer de secretaris. Ik heb niets ter wereld dat ik u niet ter hand zou willen stellen, en ik zal het altijd als een eer beschouwen u te dienen. U heeft mij in uw ³brief gezegd, mijnheer, dat u [de luit] met andere wilt vergelijken. Hij is [al] met alle luiten uit Bologna, Frankrijk en Engeland vergeleken, en wanneer ik er een kende die deze zou benaderen, dan wel een die even goed zou zijn, dan zou ik u voor deze niet zo'n hoge prijs vragen. Ik vraag slechts de prijs waarvoor hij tevoren is gekocht, en niet omdat het een voortreffelijke luit is, maar omdat ik nimmer weer een dergelijk exemplaar zal vinden.

De beste manier om hem goed te kunnen vergelijken is er vaak op te spelen. Dan zult u bemerken dat u wat betreft zijn melodie, zijn harmonie, zijn luidheid en zijn zachtheid geen andere zult vinden die de vergelijking ermee kan doorstaan. Vlak bij de brug, bij de plaats waar men de pink plaatst, is een stukje [hout] bevestigd; niet omdat daar ooit een gat heeft gezeten, noch één of andere scheur, maar juist om zo iets te voorkomen. Het dekblad is van het stevigste hout en met de grofste nerf dat men kan vinden. Ik stuur u hem in een [voor de luit] onvoordelige staat, aangezien slechts de bassnaren erop aangebracht zijn, wat al een hele tijd zo is. Wanneer ik deze volledig zou hebben besnaard, zou men alle snaren hebben moeten laten zakken, om te voorkomen dat door de vochtigheid de kam zou lostrekken.

Ik verzoek u, mijnheer, het niet onbeleefd van mij te vinden dat ik de prijs ter sprake breng, aangezien het zo is dat, waar het mij aangaat, ik u zou willen vragen mijn situatie na dertig jaar dienst bij een zo vermaarde ⁴koning en ⁵koningin in acht te nemen, en tevens dat ik niets te bieden heb dan deze luit, en dat ik ook nog getrouwd ben, en dat mijn ⁶vrouw een rechtmatig deel van wat ik heb voor zich kan opeisen. Als dat niet zo was, zou ik wel zo stoutmoedig en vrijgevig zijn om u de luit zonder vooraf vastgestelde prijs aan te bieden.

Verontschuldigt u dus, mijnheer, om de gegeven redenen hem die heel zijn leven wil zijn,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
[Jacques] Gaultier.

2. Maarten Mazuere.

3. Huygens aan Gaultier, juni-juli 1649 (verloren?).

4. Karel I.

5. Henriëtte Maria van Bourbon.

6. Mary West.

CHRISTIAAN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN ZIJN BROER CONSTANTIJN HUYGENS JR. [PARIJS]
6 SEPTEMBER 1649
4976A

Samenvatting: Christiaan schrijft zijn broer Constantijn jr. in Parijs. Hij vraagt Constantijn nieuwe airs of andere liederen naar hem op te sturen, zodat hij die kan laten horen. De airs die Anne de La Barre aan zijn vader had gestuurd, bleken bij nader inzien al bekend te zijn.

Over een antwoord van Constantijn jr. is niets bekend

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, 20x30cm, a□d; autograaf).

Vroegere uitgave: OC 1, nr. 64, p. 111: volledig.

Namen: Bisschop; Lodewijk Huygens; Anne de la Barre; Simon van Leeuwen; Willem II.

Plaatsen: Antwerpen; Beijerland; Breda; Dieren; Frankrijk; Leuven; Mechelen; Voorne; Zeelhem.

Glossarium: air (lied); chanson à boire (drinklied).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur C. Huygens, Secrétaire de Son Altesse d'Orange.

À La Haye, ce 6 Septembre 1649.

Mon frère,

Il y a presque un mois que nous avons quitté Breda pour n'y plus retourner. Je croyois que mon père seroit tout prest pour nous envoyer en France, mais ce ne sera pas encore si tost à ce que je voy, et s'il ne présente quelque fort belle occasion, nous demeurerons à tout le moins encore cet hyver icy à La Haye, où il veut que nous aillions frequenter le *Rolle*, mais j'espère que ce ne sera pas pour longtemps. Cependant je passe icy le temps le mieux que je puis. Nous venons de faire une promenade par l'isle de Voorn et Beyerland avecques Monsieur van Leeuwen et le Capitaine Bisschop, et si tost que Son Altesse sera partie pour Dieren (qui sera si tost que les ¹Estats d'Hollande seront séparez), je m'en vay avecq mon père pour voir nostre seigneurie de Zeelhem, et en retournant nous passerons par Louvain, Malines et Anvers.

Je vous prie de m'escrire aussi de vos nouvelles et de m'envoyer quelque air nouveau, si vous en avez. Mademoiselle la Barre en a envoyé deux à mon père, qu'il m'a permis de copier, mais, les voulant monstrier pour quelque chose de rare, j'en ay trouvé qui les avoyent eu longtemps devant moy. Ce qu'on estime le plus dans les airs c'est la nouveauté, de sorte que, quand ce ne seroit que quelque petite chanson à boire que vous m'envoyez, je ne laisseray pas de vous en avoir beaucoup d'obligation. Et s'il y a en ce país en quoy je vous puisse servir, je seray tousjours très-ayse de tesmoigner combien je suis

vostre très-affectionné frère et serviteur
Chr. Huygens.

¹. <Estast>.

Vertaling

Aan de heer Constantijn Huygens, secretaris van Zijne Hoogheid van Oranje.

Den Haag, 6 september 1649.

Mijn broer,

Een kleine maand geleden hebben ²wij Breda verlaten om er niet meer naar terug te keren. Ik meende dat vader ons al gauw naar Frankrijk zou sturen, maar dat zal [toch] niet zo spoedig gebeuren, voor zover ik kan zien: als er zich niet een goede gelegenheid voordoet, moeten wij nog minstens de hele winter hier in Den Haag blijven, waar hij wil dat wij de ^Lrechtbank^J zullen bezoeken, maar ik hoop dat dat niet voor al te lang zal zijn. Intussen breng ik hier de tijd door zo goed als ik kan. Wij hebben zojuist een tochtje gemaakt naar het eiland Voorne en Beijerland, met de heer [Simon] van Leeuwen en de kapitein Bisschop. Zodra Zijne ³Hoogheid naar Dieren zal zijn vertrokken (wat zal zijn zodra de Staten van Holland uiteen zijn gegaan), ga ik met vader naar onze heerlijkheid Zeelhem en zullen wij op de terugreis Leuven, Mechelen en Antwerpen aandoen.

Ik vraag je mij ook nieuws van jou te schrijven, en mij wat nieuwe airs te sturen als je die hebt. Mejuffrouw [Anne de] La Barre heeft vader er twee ⁴gestuurd, die ik heb mogen overschrijven, maar toen ik ze wilde laten horen als iets bijzonders, heb ik mensen gevonden die ze al lang vóór mij in bezit hadden. Wat men het meest prijst in de airs is de nieuwigheid, dus zelfs als het alleen maar een drinkliedje zou zijn dat je me stuurt, dan zou ik je toch al zeer erkentelijk zijn. En als er hier te lande iets is waarmee ik je van dienst kan zijn, zal ik altijd zeer genegen zijn je te bewijzen hoezeer ik ben

je toegenegen broer en dienaar
Christiaan Huygens.

² Lodewijk en hijzelf.

³ Willem II.

⁴ Anne de la Barre aan Huygens, zomer 1649 (verloren)?

WILLIAM SWANN (WENEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
15 SEPTEMBER 1649
4979

Samenvatting: Swann heeft in Wenen bij keizer Ferdinand III diens ensemble gehoord, met mooie stemmen. Hij kon echter met geen van de musici kennismaken. Hij heeft van Froberger muziekstukken gekregen, die hij meestuurt.

Bijlage: composities (Froberger).

Over een antwoord van Huygens is niets bekend. Swann schreef opnieuw op 22 september 1649 (**4982**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 15x21cm, a | -; apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Swann] nr. 8, pp. CCL-CCLI: volledig.

— Worp 5, nr. 4979, p. 20: volledig.

Namen: Jacques Champion de Chambonnières; Ferdinand III; Johann Jacob Froberger; Karel II (koning van Engeland); Utricia Ogle; Friedrich Plaet.

Glossarium: air (lied); espinette (klavecimbel); musicien (musicus); musique (muziekensemble); pièce (muziekstuk); virginalls (klavecimbel); voix (stem); voyce (stem).

Transcriptie

Monsieur,

Sa Majesté Impériale me donna audience 4 jours depuis mon arrivé en cette ville, et après m'avoir demandé plusieurs choses, tesmoigna de grands ressentiments de la condition du Roy, et me fera donner de responce sur ma recherche dans peu de temps.

J'entendis sa musique le mesme jour et trouvoy de très-bonnes voix, mais, n'ayant pas encore fait cognoissance avec aucun de ses musicien par faute de loysir, je n'ay peu vous envoyez pour cette fois-cy que ces pièces, qui un nommé Monsieur Frobergen m'a donnez et qui est un homme très-rare sur les espinettes. Je ne manqueray pas de m'enquêter plus soigneusement désormais pour avoir de bons airs, que je vous communiqueray dès aussi-tost avec permission de me dire,

¹Monsieur,

vôte très-humble et très-obéissant serviteur
W. Swann.

À Vienne, le 15 de Septembre 1649.
Chez Friderich Plaet.

²Sir,

I recommend my poore wyfe unto your ceare. I shall make more of her (if possibel I may []) then ever, for as jet I can assure you I found nothing heere that surpasses her in voyce and upon virginalls.

I promised this master some of Monsieur Chamboniers pieces, which I shall desire you to send them. I have writt my wyfe about it. These are the best hee has.

1. Herhaling aanhef, qualificatie en ondertekening autograaf.
2. Postscriptum autograaf.

Vertaling

Mijnheer,

Zijne Keizerlijke ³Majesteit heeft mij vier dagen na mijn aankomst in deze stad ⁴audiëntie verleend. Na mij verschillende zaken te hebben gevraagd, toonde hij groot medeleven met betrekking tot de toestand van de ⁵koning, en hij zal mij spoedig antwoord laten geven op mijn verzoek.

Ik heb diezelfde dag zijn ensemble gehoord en vond er zeer mooie stemmen bij, maar aangezien ik nog met geen van zijn musici heb kunnen kennismaken door tijdgebrek, kan ik u deze keer slechts deze stukken zenden, die een zekere [Johann Jacob] Froberger mij heeft gegeven, een buitengewoon iemand op het klavecimbel. In het vervolg zal ik mij beter op de hoogte stellen om mooie liederen te krijgen, die ik u dan dadelijk toe zal sturen, om mij te mogen noemen,

mijnheer,

uw nederige en toegewijde dienaar
William Swann.

Wenen, 15 september 1649.
Ten huize van Frederik Plaet.

Mijnheer,

Ik beveel mijn arme ⁶vrouw aan in uw zorg. Ik zal haar meer prijzen dan ooit (als dat mogelijk is), omdat ik u kan verzekeren dat hier niemand is die haar overtreft met de stem of op het klavecimbel.

Ik heb deze ⁷meester stukken van de heer [Jacques Champion de] Chambonnières beloofd, waarvan ik zou willen dat u ze hem toestuurde. Ik heb mijn vrouw erover ⁸geschreven. Deze zijn de beste die hij heeft.

3. Ferdinand III.

4. Swann verbleef als extraordinair gezant van Karel II te Wenen. Geloofsbriefen dragen de datum 4 juli 1649. Hij nam afscheid op 28 oktober 1649 (Bittner-Gross 1950, p. 184.) Doel van de missie was militaire en financiële steun te verwerven voor een militaire operatie in Engeland.

5. Karel II.

6. Utricia Ogle.

7. Froberger.

8. Swann aan Utricia Ogle, 15? september 1649 (verloren).

WILLIAM SWANN (WENEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
22 SEPTEMBER 1649
4982

Vervolg op Swanns brief van 15 september 1649 (**4979**).

Samenvatting: Swann bevindt zich in Wenen, waar hij muziek zal horen (vooral vocale), bij de begrafenis van de keizerin.

Bijlage: Swann aan Willem II (22 september 1649).

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 21x31cm, a | -; apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Swann] nr. 9, pp. CCLI-CCLII: volledig.

— Worp 5, nr. 4982, p. 21: onvolledig (<Depuis ma derniere ... a ma main>), rest samengevat.

Namen: Ferdinand III; Maria Leopoldina van Tirol; Willem II.

Plaatsen: Dresden; Ebersdorf.

Glossarium: air (lied); composer (componeren), pièce (muziekstuk); voix (stem).

Transcriptie

Monsieur,

Depuis ma dernière du 15 de ce mois, il ne s'y est rien passé icy de considérable, sinon que sa Majesté Impériale revint hier au soir d'Ebersdorff en cette ville pour assister aux funeraillies de l'Imperatrice defuncte, qui se sont commencez d'aujourd'huy, et dureront trois jours. J'iray demain voir les cérémonies car il y aura très-belle musique, principalement composé des voix.

Je serois bien aisé d'entendre si les pièces que je vous ay envoyez vous agréent, car je tacherois d'en procurer davantage, et principalement de beaux airs, que je chercheray désormais, et vous en enverray si tost qu'il m'en viendront à ma main. Vous agréerez, s'il vous plaist, les incloses, et me commenderez là où il vous plaira, estant,

¹Monsieur,

votre très-humble et très-obéissant serviteur
W. Swann.

Vienne, le 22 de Septembre 1649.

²Sir,

Lett mee recommend these inclosed to your ceare I thought fitt to wrigth to His Hyghnesse. If it bee aggreable to His Hyghnesse, I shall lett him know all particularities what heere or at Dresden passes, whether I am going negst weeke, and hoope to bee bake againe heere within lesse than a month.

I shall long to heare of your good health and all yours, to whom I most humbly mee recommend.

1. Herhaling aanhef, kwalificatie en ondertekening autograaf.
2. Postscriptum autograaf.

Vertaling

Mijnheer,

Sinds mijn laatste ³brief van de 15de van deze maand is hier niets van belang gebeurd, behalve dat Zijne Keizerlijke ⁴Hoogheid gisteravond uit Ebersdorf in deze stad is teruggekomen om de begrafenisceremonie bij te wonen van de overleden ⁵keizerin, die vandaag is begonnen en drie dagen zal duren. Ik zal morgen de plechtigheden bijwonen want er zal een erg mooi muzikaal ensemble zijn, hoofdzakelijk bestaande uit zangstemmen.

Ik zou graag vernemen of de stukken die ik u heb gestuurd u bevallen, want ik zal proberen op meer beslag te leggen en voornamelijk mooie liederen te zoeken van nu af aan, om ze naar u op te sturen zodra ze in mijn bezit komen.

Hopelijk staat u mij toe ⁶iets bij te sluiten en beveelt u mij waar u ook wilt, terwijl ik ben,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
William Swann.

Wenen, 22 september 1649.

Mijnheer,

Laat mij het ⁷bijgeslotene in uw zorg aanbevelen, dat ik passend vond om aan Zijne ⁸Hoogheid te schrijven. Als hij er prijs op stelt, zal ik hem alle bijzonderheden laten weten die hier [in Wenen] plaatsvinden, of in Dresden, waar ik de volgende week naar toe ga, en ik hoop hier [in Wenen] binnen een maand terug te zijn.

Ik verlang ernaar te horen dat u en de uwen in goede gezondheid verkeren, bij wie ik mij nederig aanbeveel.

3. Swann aan Huygens, 15 september 1649 (**4982**).
4. Ferdinand III.
5. Maria Leopoldina van Tirol.
6. Swann aan Willem II, 22 september 1649 (verloren?).
7. Swann aan Willem II, 22 september 1649 (verloren?).
8. Willem II.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN OTTO VON SCHWERIN [KLEEF]
4 OKTOBER 1649
4985

Naar aanleiding van de ontvangst van een klein orgel van Schwerin.

Samenvatting: Huygens schrijft Schwerin dat het gestuurde orgeltje is aangekomen, waarvoor hij deze uitvoerig bedankt.

Beantwoord door Schwerin op 8 oktober 1649 (4987).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 409: afschrift (Christiaan Huygens).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 23, p. 19: onvolledig (<Ce porteur ... que je vous doibs, pour..>).

— Worp 5, nr. 4985, p. 22: onvolledig (<Ce porteur ... pouvoit produire obligation..>).

Glossarium: chanter (zingen); harmonie (klank); instrument (instrument); petites orgues (orgeltje); touche (toets).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Suerin.
4 Octobre 1649.

Monsieur,

Ce porteur m'a mis entre mains les petites orgues qu'il vous a pleu m'ordonner de recevoir de vostre part. Si j'avoy besoing d'autres impressions plus plaiissantes que celles de vos grandes vertues et mérites, chasque touche serviroit à me remémorer l'honneur de vostre amitié. Mais c'est usage m'estant superflu, qui, graces à Dieu, n'ay pas les sentimens si endormis qu'il soit nécessaire de les reveiller par des coups de belle harmonie, j'employeray ce joly instrument, Monsieur, à vous en chanter les actions de grace que je vous doibs, pour avoir daigné vous souvenir si longtemps d'une promesse faicte à la legère et qui par aucune loy civile ne pouvoit produire obligation.

Mais au lieu de ceste civile, vous avez voulu agir contre vous par celle de la civilité, qui vous est naturelle. J'advoue que la condamnation revient toute à vostre honneur et à mon avantage, et pour ma part vous supplie, Monsieur, de faire estat que je mettray peine à en recognoistre la faveur aveq tout ce que je pourray employer d'industrie, à vous tesmoigner aux occasions de vostre service, qui seront de ma portée, que je suis véritablement, etc.

Vertaling

Aan de heer [Otto von] Schwerin,
4 oktober 1649.

Mijnheer,

Brenger dezes heeft mij het kleine orgel gebracht, dat u mij als geschenk van u in ontvangst hebt laten nemen. Als ik nog aangename indrukken nodig zou hebben dan die van uw grote deugden en verdiensten, dan zou iedere toets dienen om mij de eer van uw vriendschap in herinnering te roepen. Maar omdat dit overbodig is voor mij, die Goddank niet zulke ingeslapen gevoelens heeft dat ze gewekt moeten worden door het geluid van mooie klanken, zal ik dit mooie instrument, mijnheer, gebruiken om de dankbetuiging die ik u verplicht

1. Naam geadresseerde en datum autograaf.

ben te zingen, omdat u zich hebt verwaardigd een lichtzinnige belofte zo lang geleden gedaan in uw herinnering te bewaren, een belofte, die door geen enkele burgerlijke wet tot enige verplichting zou hoeven te leiden.

Maar in plaats van deze burgerwet, hebt u uzelf de wet van uw ingeboren beleefdheid opgelegd. Ik geef toe dat de veroordeling u geheel tot eer en mij tot voordeel strekt, en vraag u wat mij betreft, mijnheer, erop te rekenen dat ik mijn best zal doen de erin gelegen gunst te onderkennen met alle ijver die ik in mij heb, om u bij de gelegenheden die zich voordoen om van dienst te zijn, voorzover dat binnen mijn vermogen ligt, te laten zien dat ik waarlijk ben, etc.

[OTTO VON SCHWERIN] (KLEEF)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
8 OKTOBER 1649
4987

Antwoord op Huygens' brief van 4 oktober 1649 (4985).

Samenvatting: Von Schwerin reageert beleefd op de bedankbrief van Huygens voor het kleine orgel. Verder wijdt hij een betoog aan de kwaliteiten van zijn broer, die hij graag een officiersfunctie in het Staatse leger zou zien bekleden of ander een (desnoods onbezoldigde) functie aan het hof.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 20x31cm, abc | d; vermoedelijk apograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 4987, p. 23: onvolledig (<Ces petites orgues ... entierement acquis.>), rest samengevat.

Namen: Frederik Willem van Brandenburg; Louise Henriëtte van Nassau; Bogislaw von Schwerin; Amalia van Solms; Willem II.

Glossarium: petites orgues (klein orgel [portatief]).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huygens de Zuylichem, Conseiller d'Etat et Secrétaire de Commendements de Son Altesse d'Orange,

à La Haye.

Monsieur,

Ces petites orgues ne méritent pas tant de remerciements comme vous m'en rendez dans les vostres. J'avois subject de m'excuser plustost de ce que je les ay envoyé si tard, mais le subit départ du porteur m'en a empesché. Aussi ont elles esté bien déservies et rendues sales, sans pourtant ma faute. C'est pourquoy je m'offre de bon cœur de vous en faire faire d'autres, quand j'entendray seulement que vous les désirez. Et si nostre pays produit encor quelques autres choses qui puissent satisfaire à vostre curiosité, je vous prie de me commender hardiment, vous assurant de la prompte obéyssance de celuy qui vous est entièrement acquis. Il n'a pas esté besoin d'y adjouster tant d'assurances de vos bonnes graces. | b | Je m'en suis tenu assuré depuis que j'ay l'honneur de vous connoistre.

Et pour vous tesmoigner réellement la confiance que j'ay mis en vostre bonté, je vous supplie, Monsieur, de prendre en vostre protection mon frère, qui a porté les armes depuis treize ans, en ça sous Son Altesse et auquel la fortune a si mal servi, qui n'est avancé qu'à la charge d'un lieutenant. J'eusse pu obtenir de Son Altesse Electeur mon maistre une compagnie pour luy il y a longtemps, mais mon frère, aimant mieux de demeurer en ce pays-là et croiant luy n'estre pas assez honorable, s'il en sorte sans avoir commendé une compagnie, m'a prié de l'en assister de ma recommandation.

Son Altesse Monseigneur le Prince d'Orange luy en a fait des promesses sur les instances de Madame sa mère et Madame sa seur, mais mon frère, n'estant pas tousjours à la Cour, craint que Sadite Altesse ne s'en pourra pas souvenir quand il se rencontre quelque | c | place vacante. C'est pourquoy, Monsieur, je vous supplie de le favoriser de vostre assistance. Et si vous croyez qu'il puisse aisément obtenir par vostre recommandation une place à la Cour de Son Altesse pourtant sans gages, afin qu'il y puisse estre seulement présent, vous m'en obligerez infinement.

Vous priant de croire que comme je désire cest advancement avec passion, aussi ne manqueray-je pas de vous en tesmoigner ma recognoissance en toutes les occasions qui s'en présenteront à celuy qui demeure éternellement,

Monsieur,

vostre très-humble, très-obligé et tout-dédié serviteur.¹

De Clève, le 8 d'Octobre 1649.

Vertaling

Aan de heer Huygens van Zuilichem, staatsraad en secretaris van de domeinen van Zijne Hoogheid van Oranje,
te Den Haag.

Mijnheer,

Dat orgeltje verdient niet zoveel dank als u mij in uw brief ervoor betuigt. Ik zou mij eerder moeten verontschuldigen dat ik het u zo laat had toegestuurd, maar het plotselinge vertrek van de bode heeft mij verhinderd dat te doen. Bovendien is het nogal versleten en vuil geworden, buiten mijn schuld evenwel. Daarom bied ik oprecht aan voor u een ander te laten maken, als u maar even laat weten dat u dat wenst. En als ons land nog meer voortbrengt dat uw nieuwsgierigheid kan bevredigen, aarzelt u dan niet mij dat vrijuit te vragen, waarbij u verzekerd kunt zijn van de stipte gehoorzaamheid van hem die u ten volle is toegedaan. Het was niet nodig zo nadrukkelijk de verzekering van uw dank eraan toe te voegen. Ik weet mij daarvan verzekerd sinds ik de eer had u te leren kennen.

En om u werkelijk het vertrouwen te tonen, dat ik in u stel, verzoek ik u, mijnheer, om mijn broer in uw bescherming te nemen, die gedurende 13 jaar in het leger heeft gediend onder Zijne ²Hoogheid, maar door tegenspoed het niet verder dan tot luitenant heeft gebracht. Al lang geleden had ik van Zijne Hoogheid de ³keurvorst mijn meester voor hem een compagnie kunnen verwerven, maar mijn ⁴broer, die uw land niet wilde verlaten en het niet eervol vond te vertrekken zonder een compagnie te hebben gecommandeerd, heeft mij gevraagd, hem daarin te helpen met mijn aanbeveling.

Zijne Hoogheid de ⁵prins van Oranje heeft hem wel eens beloften daartoe gedaan op aandringen van mevrouw zijn ⁶moeder en mevrouw zijn ⁷zuster, maar omdat mijn broer niet altijd aan het hof is, vreest hij dat Zijne Hoogheid niet aan hem zal denken als er een plaats vrij komt. Daarom, mijnheer, verzoek ik u hem te steunen met uw hulp. En als u meent dat het gemakkelijk is een weliswaar onbezoldigde positie aan het hof van Zijne Hoogheid te verwerven, zodat hij daar alleen maar aanwezig kan zijn, zou u mij daarmee eeuwig verplichten.

Ik vraag u te geloven dat ik, zo vurig als ik zijn promotie wens, erin zal slagen om mijn erkentelijkheid te betonen bij alle gelegenheden die zich zullen voordoen aan hem die altijd blijft,

1. De brief mist een handtekening.

2. Willem II.

3. Frederik Willem van Brandenburg.

4. Bogislaw von Schwerin (1622-1678), later generaal-majoor in het Pruisisch-Brandenburgse leger.

5. Willem II.

6. Amalia van Solms.

7. Louise Henriëtte van Oranje-Nassau.

mijnheer,

uw nederige, gehoorzame en toegewijde dienaar,
⁸[Otto von Schwerin].

Kleef, 8 oktober 1649.

8. De brief mist een handtekening.

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN HENDRIK VAN NASSAU [| BENTHEIM]
9 OKTOBER 1649
4988

Aanbevelingsbrief voor Huygens' zoon Christiaan.

Samenvatting: Huygens beveelt zijn zoon Christiaan aan bij Hendrik van Nassau, die hij zal gaan vergezellen op zijn reis naar Denemarken. Onder Christiaans vele kwaliteiten noemt hij ook die van musicus.

Door Christiaan Huygens te Bentheim aan Hendrik van Nassau overhandigd. Door Hendrik van Nassau beantwoord op 16 oktober 1649 (OC 1, nr. 65, p. 112; Worp 5, nr. 4993, p. 25).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. 4, nr. 1506, zonder folionr.: brief (enkelvel, 19x30cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 4988, pp. 23-24: volledig.
— OC 22, nr. 28, p. 8: volledig.

Namen: Christiaan Huygens.

Glossarium: musicien (musicus).

Transcriptie

Monseigneur,

En suite de l'assignation qu'il vous a pleu nous donner, je vous envoie non pas le plus cher de mes fils, car je les aime tous également, mais, j'ose dire, le plus précieux des quatre, en ce qu'il excelle sur le reste en force d'esprit et de sçavoir, et je m'assure que ceux qui le sonderont avec cognoissance trouveront qu'il n'en manque point en aucune sorte de science dont un jeun'homme de sa condition doit estre pourveu. Je l'estime cependant bien-heureux de ce qu'il luy est permis de faire son premier apprentissage au grand livre du monde sous l'honneur de vos directions. Je vous supplie très-humblement, Monseigneur, de les luy départir aux occasions, et au reste vous prévaloir de son petit service comme vous avez droict de le faire de celui du père, qui vous demeure très-particulièrement obligé de ceste grace et taschera de la recognoistre par tout où il sera capable de faire paroistre par ses très-humbles services, qu'il est,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
C. Huygens.

À La Haye, le 9e Octobre 1649.

Je ne dissimule pas, Monsieur, pour où il y pourroit avoir occasion d'en parler, que je donne ce garçon pour très-expert non seulement en l'estude de droict, qu'il vient d'achever, mais aussi ès langues Françoisse, Latine, Grecque, Hebraïque, Syriaque et Chaldaïque. Mathematicien au reste par éminence, et musicien et peintre, et pour conclusion du plus doux naturel qui se puisse veoir. J'espère que vous trouverez que ce n'est pas la seule affection paternelle qui le dit, et prie qu'on ne l'importune pas de boire ce qu'il n'entend pas.

Vertaling

Mijnheer,

Ingevolge de opdracht die u ons hebt willen geven zend ik u niet de meest dierbare van mijn zoons, want ik houd van allen evenveel, maar, durf ik te zeggen, [deze is] de kostbaarste van de vier ¹[Christiaan] in die zin, dat hij de anderen overtreft in geestkracht en kennis, en ik ben er zeker van dat zij die hem met beleid zullen peilen, zullen ontdekken dat hij in geen enkel opzicht tekortschiet wat betreft de kennis die een jongeman van zijn stand behoort te bezitten. Ik acht hem intussen gelukkig dat nu hij zijn eerste leerlingschap in het grote boek van de wereld kan gaan vervullen onder de eer van uw aanwijzingen. Ik vraag u nederig, mijnheer, om hem bij voorkomende gelegenheden die aanwijzingen te verschaffen en verder van over zijn bescheiden diensten te beschikken zoals u het recht hebt dat bij de vader te doen, die u in het bijzonder voor deze gunst verplicht is en zal proberen die gunst te erkennen door alles waarin hij in staat zal zijn om door zijn nederige diensten te tonen dat hij is,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Constantijn Huygens.

Den Haag, 9 oktober 1649.

Ik wil niet verhelten, mijnheer, voor wanneer er gelegenheid zou kunnen zijn erover te spreken, dat ik deze jongen voor zeer kundig houd niet alleen in de rechtenstudie die hij zojuist heeft afgesloten, maar ook in de Franse, Latijnse, Griekse, Hebreeuwse, Syrische en Chaldeeuwse taal. [Hij is] verder wiskundige bij uitstek, en musicus en schilder, en heeft tot slot het aardigste karakter dat men zich kan voorstellen. Ik verwacht dat u zult ontdekken dat deze opmerkingen niet alleen uit vaderlijke voortkomen, en ik vraag u [ervoor te zorgen] dat men hem niet lastig valt met zaken die hij niet begrijpt.

1. Christiaan Huygens ging mee met het gezantschap van Hendrik van Nassau naar Denemarken. Hiertoe verlieten Constantijn sr. en Christiaan op 12 oktober Den Haag om op 14 oktober te Dieren afscheid van elkaar te nemen. Christiaan verliet Dieren op 15 oktober om zich te Bentheim bij het gezelschap van Hendrik van Nassau te voegen. Deze brief, zonder adres en zonder vermelding van Christiaans naam, is kennelijk door laatstgenoemde meegenomen. Op 20 december 1649 was Christiaan weer terug in Den Haag.

JEAN-LOUIS CALANDRINI (GENÈVE)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
14 NOVEMBER 1649
5005

Naar aanleiding van Constantijn Huygens jr.'s bezoek aan Calandrini.

Samenvatting: Calandrini heeft de zoon van Huygens op bezoek, en vermaakt hem met uitvoeringen van huismuziek.

Bijlage: Constantijn Huygens jr. aan zijn vader.

Door Huygens ontvangen op 12 december 1649. Calandrini had daarvoor al opnieuw geschreven op 21 november 1649 (Worp 5, nr. 5007, p. 30.).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 17x22cm, abd | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5005, p. 29: onvolledig (<comme avons ... pardessus tous.>), rest samengevat.

Namen: Christiaan Huygens sr.; Constantijn Huygens jr.; Alexandre More.

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

¹Monsieur,

Je ne sçaurois assés vous exprimer le singulier contentement que j'ay eu de voir Monsieur vostre filz, arrivé ici en santé, Dieu merci, et de reconnoistre en icelui les traces des vertus éminentes de Messieurs son père et ayeul, par vostre très-parfaicte éducation, de laquelle outre un accompli sçavoir ès bonnes lettres, il tient la connoissance des langues et meureté de jugement et gentillesse d'entretien et bonne grace en ses discours, par dessus son aage et comme homme du tout meur et rassis.

Ce sont des rares plantes en ce siècle, et qui ne sortent que la main d'un très-digne cultivateur, accompagné de la bénédiction de Dieu, qui arrouse de telles graces les peines de ceux qui s'employent à eslever en sa crainte tels excellents fruicts en son église. | b |

Or, comme cest honneur est deu à la judicieuse prudence de vostre très-sage conduite, et à l'heureux succès de vos soins paternels; ainsi ne puis-je de moins que de vous féliciter et m'en resjouir avec vous de tout mon cœur, tant de cestui-ci, comme de Messieurs ses frères, qui le segondent ès mesmes pas et prier le Seigneur de vous en continuer une longe et parfaicte joye et contentement.

Nous avons le bien de le voir souvent, s'il plaist à Dieu, pour lui offrir et rendre nos petits services, et de lui faire aussi passer quelque heure de loisir, comme avons jà commencé en un petit exercice de musique domestique à l'ancienne mode, comme on la faisoit pardelà de mon temps, n'ayant pas ici des personnes stillées à la moderne, remettant cela à la perfection de vos quartiers et à la vostre par dessus tous.

J'ay aussi, Monsieur, à vous remercier de vostre faveur envers moy, tesmoignée à Monsieur Morus, lorsqu'il vous | c | a rendu une mienne vieille lettre, en vous informant de lui soigneusement de nostre estat. Ce sont les effects de vostre ancienne affection, dont je vous suis tousjours très-obligé. Je suis marri et honteux qu'il vous ait présenté une mienne si vieille, laquelle j'ay offert de renouveler, mais il semble avoir agréé de monstrier par icelle et autres, comme dès lors il estoit prest à son voyage et qu'il a séjourné depuis seulement pour cause de quelques fascheries, suscitées par aucuns, peu amis ou envieux, comme la vertu est sujette souvent à tels esceuil, lesquels il a tous surmontés avec telle force et constance d'esprit en faisant paroistre la solidité de sa saine doctrine, sur laquelle on le vouloit puntiller qu'on n'y a peu trouver à mordre. Ainsi est parti avec la générale approbation, de tous les gens de bien, de son très-grand sçavoir, éloquence et zèle au service de Dieu, et avec un infini regrèt de son départ, le bonheur de vos fleurissantes Provinces qui attirent et obtiennent tout ce qu'elles veulent, l'ayant emporté par dessus nos foibles souhaits. | d | Je me remets, au surplus, à ce que Monsieur vostre filz vous devra escrire par enclosé, je vous bayse très-humblement les mains et demeure,

1. Ontvangstnotitie van Huygens: <R 12 Decembris 1649.>

Monsieur,

vostre très-humble et très-obligé serviteur
J.L. Calandrini.

De Genève, le 14 Novembre 1649.

Vertaling

Mijnheer,

Ik zou u nauwelijks het genoeg kunnen uitdrukken dat ik erin heb gehad om mijnheer uw ²zoon hier in goede gezondheid te zien aankomen, Gode zij dank, en dat ik in hem dezelfde deugden herken als in zijn vader en ³grootvader, als gevolg uw uitstekende opvoeding waardoor hij, behalve een uitgebreide kennis van de schone letteren, ook talenkennis, beoordelingsvermogen, wellevendheid en een grote bevalligheid in zijn spreken heeft, veel meer dan gewoon voor zijn leeftijd, helemaal als een rijp man van goede gewoonten.

Het zijn zeldzame planten die in dit tijdsgewricht slechts kunnen groeien onder de handen van een waardig kweker, vergezeld van de zegen Gods, Die met zulke gunsten de inspanningen besproeit van hen die zich ervoor inzetten om in Zijn vreze zulke voortreffelijke vruchten te kweken in Zijn kerk.

Welnu, daar deze eer te danken is aan het verstandige beleid van uw wijze leiding en aan het welslagen van uw vaderlijke zorgen, kan ik dus niet minder [doen] dan u gelukwensen, en mij met u met heel mijn hart verheugen, zowel over hem als over zijn broers die in zijn voetsporen treden en de Heer smeken u er een lange en volmaakte vreugde en voldoening in te laten behouden.

Wij hebben het genoeg hem vaak te zien, als het God behaagt, om hem onze geringe diensten aan te bieden en te bewijzen, en hem [hier] ook enige vrije tijd te laten doorbrengen, zoals wij al hebben gedaan middels een kleine uitvoering van huismuziek op de oude manier, zoals men dat vroeger deed, vóór mijn tijd, omdat hier geen mensen zijn die de moderne stijl beheersen, en waardoor wij die [moderne stijl] overlaten aan de perfectie in uw land, en vooral aan de uwe.

Ook moet ik u, mijnheer, bedanken voor uw gunst jegens mij, bewezen aan de heer [Alexandre] ⁴More, toen hij u een oude ⁵brief van mij overhandigde, en u uitvoerig door hem ingelicht wilde worden over onze toestand. Hieruit spreekt uw oude genegenheid, waarvoor ik u nog steeds zeer verplicht ben. Ik ben bedroefd en beschaamd dat hij u een zo oude [brief] heeft overhandigd, die ik heb aangeboden te herzien. Maar hij schijnt zich te hebben veroorloofd door deze en andere te willen tonen, dat hij vanaf dat moment klaar was voor zijn reis en dat hij daarna alleen is opgehouden vanwege enkele onenigheden, veroorzaakt door enige lieden, die hem weinig toegenegen zijn en afgunstig, zoals de deugd vaak wordt gehinderd door dergelijke struikelblokken die hij alle heeft overwonnen, met zúlk een kracht en standvastigheid van geest, als teken van de betrouwbaarheid van zijn rechtzinnige leer, op welke men hem wilde vastpinnen, dat men weinig heeft kunnen vinden om te hekelen. Zo is hij vertrokken met algemene bijval van alle rechtschapen mensen over zijn grote kennis, welsprekendheid en ijver in de dienst van God, en met een grenzeloos verdriet om zijn vertrek, terwijl het geluk van uw bloeiende provincies, die alles aantrekken en verkrijgen wat zij willen, hem weggevoerd heeft tegen onze zwakke wensen in.

Daarnaast zend ik ingesloten ⁶wat mijnheer uw zoon u schrijft, en kus u nederig de hand en blijf,

2. Constantijn Huygens jr.

3. Christiaan Huygens sr.

4. More was tot 1649 predikant te Genève en van 1649 tot 1651 in Middelburg.

5. Calandrini aan Huygens, 3 augustus 1648 (Worp 4, nr. 4852, p. 489).

6. Constantijn Huygens jr. aan zijn vader, november 1649 (verloren?).

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jean-Louis Calandrini.

Genève, 14 november 1649.

THOMAS WILLEBOIRTS (ANTWERPEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
13 DECEMBER 1649
5014

Samenvatting: Willeboirts stuurt Huygens een pakketje Italiaanse snaren. Verder schrijft hij dat hij twee jeugdportretten van prins Maurits en prins Hendrik nodig heeft om de schilderijen [voor de Oranjezaal] waaraan hij nu werkt af te maken.

Bijlage: een pakketje snaren.

Huygens' antwoord is verloren gegaan. Willeboirts schreef opnieuw begin 1650 (**5033**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x32cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Unger 1891, p. 205: volledig.

— Worp 5, nr. 5014, p. 32: volledig.

— Slothouwer 1946, p. 356: volledig.

— Gelder 1949, p. 47: onvolledig (<ick sal nootsakelijk ... phisionomie en sage.>).

Namen: Frederik Hendrik; Maurits; Amalia van Solms; Willem II.

Plaats: Rome.

Glossarium: snaer (snaar).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huygens, Singneur de Suylichem, Chevalier, Consellier et Secrétaire de Son Altesse,

à La Haye.

Port.

Met een packxken snaeren.

Mijn heere,

Alsoo seker mijnen goeden vriendt van Roomen korts gekomen synde mij heeft vereert met eenighe packetten snaeren, die hij van daer hadde met hem gebracht voor seer goet te sijn: soo hebbe niet konnen laeten deselve aen UEd. toe te seynden op hope oft deselve extraordinaris goet waeren, want dan sullen se selfs geluckich sijn van sulcke handen getroetelt te sijn. Soo niet, soo kan men deselve tracteren naer haere merite.

Ick hebbe de stucken voor Haere Hoocheyt allebeyde in handen, hoewel aen 't opmaecken sal noch al wat werck vallen, doch ick sal nootsakelijck van doen hebben de twee contrefeitsel, een van Prince Mauritius ende het andere van Prince Heindrick van den tijt van de bataglia van Nieupoort, doen Sijn Hoocheyt hoochloffelycker memorie maer sestien jaer out was en Prince Mauritius 12 oft 13 jaer ouder. Ick twijfele niet oft die sullen in 't hof te vinden sijn. Ick bidde dat UEd. naer deselve eens te doen vragen. Hoe sle[c]ht dat se waeren, het waere mij genoeg als ick maer eenige phisionomie en sage. Ick sal met UEd. gelegentheys antwoorde wachten ende altoos trachten om te mogen sijn,

UEd^s gantsch dienstwilligen dienaer
Thom. Willeboirts.

Antwerpen, 13 Decembris 1649.

Ick seynde met brenger deses twee stucken voor Sijne Hoocheyt. In het eene is een vrouwen naect, t'gene hier van de schilders geoordeelt wort het beste naect dat ick oyt gemaect hebbe, doch ick wete niet oft d'opinion daer sullen overeen komen.

Vertaling

Aan de heer Huygens, heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

te Den Haag.

Porto.

Met een pakketje snaren.

Mijnheer,

Omdat een goede vriend van mij die net uit Rome is teruggekeerd, mij heeft vereerd met enkele pakketjes snaren, die hij daarvandaan heeft meegebracht omdat ze zeer goed schijnen te zijn, dáárom heb ik niet kunnen nalaten u die toe te sturen, in de hoop dat ze uitzonderlijk goed zijn, want dan zullen ze het geluk smaken door zulke handen te worden gestreeld. Zo niet, dan kan men ze naar hun waarde behandelen.

Ik heb allebei de ¹stukken voor Hare ²Hoogheid onder handen, hoewel aan het afwerken nog wel wat werk kleeft, maar ik zal noodzakelijkerwijs twee portretten moeten hebben, één van prins Maurits en een andere van prins [Frederik] Hendrik, uit de tijd van de Slag bij Nieuwpoort, toen Zijne ³Hoogheid in eervolle gedachtenis nog maar 16 jaar was en prins Maurits 12 of 13 jaar ouder; ik twijfel er niet aan of die zullen aan het hof te vinden zijn. Ik verzoek u er eens naar te vragen. Hoe slecht ze ook zijn, het zou mij voldoende zijn als ik alleen maar enkele gelaatstrekken zou kunnen zien. Ik zal uw antwoord bij gelegenheid afwachten en altijd ernaar streven te mogen zijn,

uw geheel dienstwillige dienaar
Thomas Willeboirts.

Antwerpen, 13 december 1649.

Ik stuur met de brenger dezses twee stukken voor ⁴Zijne Hoogheid mee. Het ene toont een naakte vrouw en wordt hier door de schilders beschouwd het beste naakt te zijn, dat ik ooit heb gemaakt, maar ik weet niet of de meningen op dat punt overeenkomen.

1. Namelijk *De prinsen Maurits en Frederik Hendrik op weg naar de slag bij Nieuwpoort* en *Prins Frederik Hendrik als overwinnaar ter zee*, beide voor de Oranjezaal in Huis ten Bosch.
2. Amalia van Solms.
3. Frederik Hendrik.
4. Willem II.

CHRISTIAAN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN ZIJN BROER CONSTANTIJN (GENÈVE)
25 DECEMBER 1649
5015A

Samenvatting: Christiaan is uit Denemarken teruggekeerd. Aan het hof te Flensburg werd veel gedanst, onder leiding van Beer.

Door Constantijn jr. beantwoord in januari 1650 (OC 1, nr. 69, pp. 115-116).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (enkelvel, 20x30cm, a | b; autograaf).

Vroegere uitgave: OC 1, nr. 67, pp. 113-114: volledig.

Namen: Gottschalck Beer; Juliana van Brederode; Sophia Amalia van Brunswijk Lüneburg; Christina van Zweden; René Descartes; Frederik III (koning van Denemarken); Lodewijk Huygens; Ambrosius [?] van Kinschot; Hendrik van Nassau Siegen.

Plaatsen: Denemarken; Engeland; Flensburg; Helsingör; Holstein; Kopenhagen ; Skåne; Zweden.

Glossarium: contredanse (contradans); danser (dansen); jouer (spelen); *sessie* (gaillarde).

Transcriptie

Aen Mijnheer

Mijnheer Huygens, Secretaris van Sijne Hoocheijjt,

te Genève.

Haye, ce 25 Décembre 1649.

Mon frère,

Il y a 5 ou 6 jours que je suis revenu de mon voyage de Dennemarck, où j'ay esté avec Monsieur le Comte Henry, comme vous sçavez. Pour luy il n'a pas esté plus loin qu'en Holsteijn, mais moy, ayant trouvé bonne compagnie, j'ay eu assez de curiosité pour passer plus avant jusques'à Coppenhaghe et Elseneur, où les navires ont accoustumé de payer le tribut au Roy, et si la saison l'eust permis, j'eusse peut-estre passé plus outre en Schonen et Suède pour y voir Monsieur des Cartes et la Reine, dont il escrit tant de merveilles, mais ce n'eust pas esté pour revenir avecq Monsieur le Comte.

Au commencement j'ay esté avecq lui 10 au 12 jours à Flensburgh en Holsteijn, où la cour estoit. Là on n'avoit autre passetemps que de manger et boire, danser et jouer. L'aprèsdiner on s'alloit divertir *ins Frauwenzimmer*, où il y avoit 12 damoiselles de la Reine et quelques *Freuleins*, toutes habillées à la Françoisse, mais dont pas une ne parloit François. Après souper d'ordinaire on y dansa, le Roy et la Reine aussi bien que le reste. La Reine n'a que 18 ans, mais pour le Roy, qui en a plus de 43, j'estois bien estonné au commencement de voir qu'il s'amusoit à danser de *sessies* avecq nous autres. Monsieur le Comte estoit tousjours de la partie et Beer estoit le maistre qui nous enseignoit de ces contredanses d'Angleterre, où l'on ne s'en sert plus.

Je vous pourrois longtemps entretenir de ce que j'ay veu et remarqué en tout ce voyage, mais pour abrégé je vous diray seulement ce que j'ay trouvé de nouveau en leur façon de vivre. À table hormis à celle du Roy l'on n'y a point de serviettes. Ils boivent la bière hors de grands pots d'argent, qu'on a de la peine à lever. Dans leur pain, saulces et avecq beaucoup d'autres viandes, ils mettent du cumin. Partout on y couche entre deux lits de plume. On y disne à 10 et souppe à 5 heures. Je croyois vous en dire bien d'avantage, mais je ne m'en sçauerois souvenir à cet heure. J'espère que vous vous souviendrez mieux de me répondre et de ce que je suis,

vostre frère et serviteur
Chr. Huygens.

Toot vous escrira sans doute que Frelle Juliane de Brederode est devenue insensée, et que Monsieur Kinschot n'en est pas loin, en ce qu'il a changé de religion.

Vertaling

Aan de heer Huygens, secretaris van Zijne Hoogheid,

te Genève.

Den Haag, 25 december 1649.

Waarde broer,

Vijf of zes dagen geleden ben ik teruggekeerd van mijn reis naar Denemarken, waar ik ben geweest, zoals u weet, met mijnheer graaf Hendrik [van Nassau Siegen]. Wat hem betreft, hij is niet verder geweest dan Holstein, maar ik had, nadat ik goed gezelschap had gevonden, genoeg nieuwsgierigheid om door te reizen naar Kopenhagen en Helsingör, waar de schepen gewoon zijn tol te betalen voor de koning [Frederik III van Denemarken], en ik zou, als het seizoen het zou hebben toegelaten, wellicht nog verder zijn gegaan, naar Skåne en Zweden, om daar mijnheer [René] Descartes en de ¹koningin, over wie ²hij zoveel bijzondere dingen schrijft, te ontmoeten, maar dat ging niet door, omdat ik terug moest keren met mijnheer de graaf.

In het begin ben ik met hem 10 à 12 dagen geweest in Flensburg en Holstein, waar het hof verbleef. Daar kende men geen ander tijdverdrijf dan eten en drinken, dansen en spelen. Na het diner ging men zich vermaken ¹in de vrouwenkamer,¹ waar twaalf hofdames van de koningin en enkele ²jongedames² waren, allen gekleed op de Franse manier, maar waarvan er niet één Frans sprak. Na het eten werd er meestal gedanst, de ³koning en de ⁴koningin even goed als de anderen. De koningin is slechts 18 jaar oud, maar de koning is reeds 43. Ik was aanvankelijk tamelijk verbaasd toen ik merkte dat hij zich amuseerde met het dansen van ³gaillardes³ met ons. Mijnheer de graaf was steeds van de partij en de heer [Gottschalck] Beer was de [muziek]-meester die ons onderwees in van die Engelse contradansen, die men niet meer danst.

Ik zou u uitgebreid kunnen vertellen over wat ik heb gezien en opgemerkt op heel deze reis, maar bij wijze van samenvatting zal ik u slechts vertellen wat ik voor nieuws heb aangetroffen in hun manier van doen. Aan tafel, behalve bij die van de koning, zijn er geen servetten. Zij drinken bier uit grote zilveren kannen, die men maar nauwelijks kan optillen. In hun brood, sausen en veel andere gerechten doen zij komijn. Overal slaapt men er tussen twee donzen dekens. Men dineert om tien uur en soupeert om vijf uur. Ik was van plan u er nog veel meer over te vertellen, maar ik weet me nu niets meer te herinneren. Ik hoop dat u zich meer zult herinneren om aan mij te antwoorden, alsook dat ik ben,

uw broer en dienaar
Christiaan Huygens.

Lodewijk zal u zonder twijfel schrijven dat freule Juliana van Brederode waanzinnig is geworden en dat mijnheer [Ambrosius?] van Kinschot daar niet meer ver van af is, in die zin dat hij van godsdienst is veranderd.

1. Christina van Zweden.
2. Descartes aan Christiaan Huygens, 1649 (verloren)?
3. Frederik III, koning van Denemarken.
4. Sophia Amalia van Brunswijk Lüneburg.

GIJSBERT VAN HEERDT (ROTTERDAM)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (ARNHEM)
31 DECEMBER 1649
5016

Vervolg op Van Heerds brief van 28 december 1649 (Worp 5, nr. 5106a, p. 3).

Samenvatting: Van Heerdt is zojuist vader van een zoon geworden. Hij schrijft onder meer dat hij niet meer rekende op 'kinderlijke muziek.' Verder bericht Van Heerdt over de toestand van de vaarwegen wat betreft het ijs.

Over een antwoord door Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIIaa, nr. 106: brief (dubbelvel, 17x22cm, ab | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5016, p. 33: onvolledig (<wederom in plaats ... geslten te werden>, <advistere, dat de ... opgebroken is.>), rest samengevat.

Namen: Hendrik Willem van Heerdt; Amalia van Solms; Willem II.

Plaatsen: Delft.

Glossarium: musijck (muziek).

Transcriptie

Aen Mijn Heer

Mijn Heer van Zuylichem, Ridder, Raed en Secretaris van Sijn Hoocheyt,

tot Arnhem.

Mijn Heer,

Beducht sijnde off mijn brieff over Den Haach gesonden U.E. ter hant gekomen sij, hebbe ick dese expresse affgevaerdicht, op hope om spoedich antwoord te erlangen, en U.E. hiermede alsnoch te seggen naedat het Godt gelieft heeft mijn outste soon den elffden deses tot hem in Sijn ryck te haelen, heeft myn drouffheyte verlucht, en op Christdach wederom in plaats van d'affges[t]orve een rechtschape jonge soon ghegeven. Haer Hoocheyt de Princesse Douarière heeft op mij gunstich begeert bij representatie mijn kint ten doop te heffen, en noch geseht dat se Sijn Hoocheyt daertoe mede wilde noodighen. Hopende 'tselfe geschiet te sijn off op handen te sullen geschieden, kome ick U.E. dienstelyck bidden op een goede uir Sijn Hoocheyt bekent te maecken, en mijnenthalven te bidden van gelycke eer mij te laeten toekomen, soo Sijn Hoocheyt daertoe gunstich verstaat. Bidde mij met desen te adviseren, meteen nae Sijn Hoocheyt goet vindt daertoe te committeren, | b | opdat ick den dach van den kintdoop mach beraemen en soo haest mogelijk laeten voortgaen, also ick mij gaern weder hooger aen souwde begeven Haer Hoocheyt op haer affkomst op te wachten. Ick en hadde geen rekeningh meer gemaect om kinderlycke musyck te hooren, nadat ick over de 12 jaeren gedwaelt hebbe, ben in eijntlijck op de toepadt geraeckt, waer van wij verwachten het hecken gesloten te werden.

Bidde dese neffensgaende soo spoedich als doenlyck te doen bestellen, waermede ik Haer Hoocheyt advisere dat de vaart van Rotterdam op Delft eergister opgebroken is, en gister een man van hier na Den Haag gesonden die tot daertoe gins en weder gevaeren heeft. Ontrent Dort is mede geen ijs; de schepen vaeren weder op Zeelandt. Dit heeft Haere Hoocheyt ernstelijck begeert haer te adviseren.

Hopende van U.E. goede tydinghe met dese te bekommen, wensche U.E. een gelukkighe wederkomst en gelucksalich Nieuwe Jaer. Blijve,

Mijn Heer,

U.E. dienstschuldige dienaar
G. van Heerdt

IJlens, Rotterdam, dese leste Decembris 1649.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, ridder, raad en secretaris van Zijne Hoogheid,

te Arnhem.

Mijnheer,

Omdat ik mij afvroeg of mijn naar Den Haag gestuurde ¹brief u wel ter hand gekomen was, heb ik deze expresbrief [naar ²Arnhem] gestuurd, in de hoop spoedig antwoord te krijgen, en u nog eens te vertellen dat God, nadat het hem heeft behaagd mijn oudste zoon [***] op de 11de van deze maand [december] in zijn rijk op te nemen, mijn droefheid heeft verlicht door mij op Eerste Kerstdag in plaats van de gestorvene een gezonde jonge ³zoon te schenken. Hare Hoogheid de ⁴prinses-douairière is op mijn verzoek ingegaan mijn kind bij representatie ten doop te houden en zij heeft gezegd dat zij Zijne ⁵Hoogheid tot hetzelfde wilde bewegen. In de hoop dat dat is gebeurd of op het punt staat te gebeuren, kom ik u nederig vragen op een geschikt tijdstip Zijne Hoogheid daarover aan te spreken en namens mij te vragen mij diezelfde eer te laten toekomen, als Zijne Hoogheid daar gunstig tegenoverstaat.⁶ Ik vraag u per ommekeer te berichten, direct nadat Zijne Hoogheid heeft besloten op het verzoek in te gaan, opdat ik de dag van de doop van het kind kan afspreken en zo snel mogelijk laten doorgaan, omdat ik graag weer stroomopwaarts zou gaan om Hare Hoogheid bij haar aankomst op te wachten. Ik had er niet meer op gerekend om nog kindermuziek te horen. Nadat ik meer dan twaalf jaar heb gezworven, ben ik eindelijk op de toegangsweg gekomen, waarvan wij dachten dat het hek zou worden gesloten.

Ik vraag u deze bijgesloten ⁷brief zo spoedig mogelijk te laten bezorgen, waarmee ik Hare Hoogheid bericht dat de vaart van Rotterdam naar Delft sinds eergisteren weer open is en dat er gisteren een man van hier naar Den Haag is gezonden die tot daar en weer terug is gevaren. Rondom Dordrecht is er ook geen ijs meer; de schepen varen weer naar Zeeland. Dit heeft Hare Hoogheid mij gevraagd haar mee te delen.

In de hoop per ommekeer een goed bericht van u te ontvangen, wens ik u een gelukkige thuiskomst en een zalig nieuwjaar. Ik blijf,

mijnheer,

uw dienstwillige dienaar
Gijsbert van Heerdt.

In haast, Rotterdam, 31 december 1649.

1. Van Heerdt aan Huygens, 28 december 1649 (Worp 5, p. 3, n. 1 [nr. 5106a]).
2. Huygens was op 28 december 1649 uit Den Haag vertrokken en verbleef van 29 december 1649 tot 3 januari 1650 te Arnhem. Op 13 januari 1650 was hij weer terug in Den Haag.
3. Hendrick Willem van Heerdt.
4. Amalia van Solms.
5. Willem II.
6. Aan het verzoek is voldaan aangezien Huygens op 18 januari 1650 te Rotterdam namens Willem II Van Heerdt's zoon ten doop hield.
7. Van Heerdt aan Amalia van Solms, 31 december 1649 (verloren?).
